

2015. október 21.

54822
3Fi 173

TANÍTÓK
ÉS
TANÁROK
SZÁMÁRA

1

MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK

2014. 55. ÉVFOLYAM

MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK
LV. évfolyam 2015. 1. szám

TARTALOM

VIRÁG BARNABÁS	
Tantárgyi koncentráció az ének-zenében, ének-zene a tantárgyi koncentrációban (Egy tanítási gyakorlat tapasztalatai)	1
GYÖRI-NAGY SÁNDOR	
Két Hazám (Simai Mihály Találkozások c. költeményéről József Attila Hazám-jával összevetve magyartanároknak)	8
MOGYORÓSNÉ HERCZEG ÉVA	
Új típusú pedagógus-továbbképzések kidolgozása az Eszterházy Károly Főiskolán és a Gyakorlóiskolában	28
JUHÁSZ M. TÜNDE	
Amiről a vizek mesélnek... (Fenntarthatóéletmód-tábor gyerekeknek)	33
OSZOLI DÉNESNÉ	
Hogyan nyaralt Hány János a Balatonnál? (Egy kórustábor mindennapjai)	42
SZÉLL ANNA KARINA	
Határtalanul! (Utazás Erdély magyarlakta területeire)	49

Főszerkesztő:

Bácsi János

Szerkesztők:

Annus Gábor

Cs. Bogyó Katalin

Jancsák Csaba

Szerkesztőbizottság:

Szabóné Bárdos Csilla (Pécs), Ember Sándor (Debrecen),

Munkácsi László (Budapest), Sándor József (Eger)

Szerkesztőségi titkár:

Tóth Eszter

Tantárgyi koncentráció az ének-zenében, ének-zene a tantárgyi koncentrációban

Egy tanítási gyakorlat tapasztalatai

VIRÁG BARNABÁS

viragbarna@t-online.hu

Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár

Kulcsszavak: korok párhuzamos tanítása, motiváció, tandal, tantárgyi integráció, tantárgyi koncentráció

Bevezetés

Ének-zene – könyvtárpedagógia szakos tanárként végeztem a Szegedi Tudományegyetemen. Tanítási gyakorlatom során három dolgot tűztem ki célul: 1) amennyire csak tudtam, megpróbáltam kerülni a frontális munkaformát és minél inkább a gyermekek aktivitását előtérbe helyezni; 2) törekedtem arra, hogy számítógépes ismereteimet és a terem biztosította informatikai lehetőségeket kihasználjam; 3) igyekeztem kiemelni a tantárgyak közötti kapcsolódási pontokat, hogy a gyermekek összefüggéseikben lássák a jelenségeket. Most ez utóbbival, a „tantárgyi koncentrációval” kapcsolatos tapasztalataimról írok részletesebben.

Nézzük meg először, hogyan definiálja a fogalmat a Pedagógiai Lexikon. „*Pedagógiai értelemben a koncentráció a didaktikai alapelvek egyike. Érvényesülése többféle módon biztosítható. A tantárgyak egymáshoz való kapcsolatában tervszerűen kell megjelennie olyan témáknál, amelyek egy adott tudományban rendszert képeznek, s tartalomban, térben, időben összetartoznak. (Pl.: fizika és kémia, történelem és művészetek kapcsolata.)*” (Báthory-Falusi 1997: 76) Ballér Endre a „tantervi koncentráció” szócikknél részletesebben fejti ki a kapcsolódások lehetőségeinek mikéntjét: „*Beszélhetünk pl. tartalmi, logikai, művelődési, pszichológiai (asszociációra, érdeklődésre, tevékenységre épülő), erkölcsi, világnézeti, cselekvésen, munkán alapuló tantervi koncentrációról.*” (Báthory-Falusi 1997: 473)

„*(A koncentráció) azt jelenti, hogy a tantervben törekszünk kapcsolatokat teremteni a különböző tantárgyak között. Vagyis a tantárgyakat nem hagyjuk elszigetelten egymás mellett, hanem természetes belső szálakkal igyekszünk azokat egymáshoz fűzni. Ilyen természetes kapcsolatokra sok lehetőség van. Sok ponton érintkezik egymással pl. a földrajz és a természetrajz, a történelem és a földrajz, a történelem és az irodalom, a természetrajz és a kémia, a matematika és a természettudományi tárgyak stb. A tanterv elkészítésében ezekre a kapcsolatokra nagy gondot kell fordítani, hiszen gyakran előfordul, hogy valamely tárgyban egy bizonyos ismeret feldolgozásához más tárgy vagy tárgyak meghatározott ismeretei szükségesek. Ha azonban ezek tantervileg később következnek, akkor az adott ismeret feldolgozása nyilvánvalóan hiányos lesz. Az ilyen hiányok kiküszöbölése elemi köve-*

telmény a tantervvel szemben. – vallja Nagy (1967: 76). A Falus Iván-féle Didaktika-tan-könyv kiemelt szerepet tulajdonít a tantárgyi koncentráció megvalósításában a tanárok együttműködésének. Kotschy Beáta szerint a koncentráció „*fő eszköze a tanterv alapos ismerete mellett a kollégákkal való konzultáció és megegyezés a közös terület tanításának időbeosztásáról, tartalmi mélységéről, a kapcsolódási pontok kiemeléséről stb.* Ez a rendkívül fontos feladat az iskolai gyakorlatban igen gyakran elsikkad, ezért a tantárgyak (műveltségi területek) közti természetes kapcsolódások nem jönnek létre, a diákok fejében külön-külön ismeretként élnek ugyanannak a jelenségnek a különböző oldalai.” (Kotschy 1998: 482) Kotschy Beáta írásában arra a Nagy Sándor által korábban vázolt problémára is kitér, mely szerint nehéz az összefüggések tanítása egy olyan tanterv mellett, melyben pl. bizonyos stíluskorszakok az egyes tantárgyakban más-más évfolyamon jelentkeznek.

Tantárgyi koncentráció az ének-zenében

Pontosan ezzel a szituációval szembesültem, amikor a SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája hatodik évfolyamának énektagozatos osztályában a bécsi klasszicizmust kellett tanítanom. Véleményem szerint nagyon fontos az, hogy ha egy korszakról beszélünk, akkor a gyermekek bele tudják képzelni magukat az adott kor emberének helyzetébe. Lássák azt, hogy milyen ruhákban jártak, milyen zenét hallgattak, miket ettek, mik voltak az étkezési szokásaik, milyen volt a politikai helyzet, hogyan gondolkodtak, milyen épületekben éltek mindennapjaikat stb. – egy kicsit szippantsanak bele a korszak levegőjébe. A hatodik osztályos történelem tankönyv a Rákóczi szabadságharcra ér véget, tehát a gyermekek csupán hetedik osztályban tanulják a nagy francia forradalmat, az ipari forradalmat, valamint Mária Terézia és a kalapos király uralkodását. Hogyan érthetik így meg tanulóink a XVIII. század második felében élő emberek problémáit, nehézségeit, vagy épp örömeit, egyszerű mindennapjait? Felvetődött bennem a kérdés: hagyjuk az egész koncentrációt, és az énekorán foglalkozunk „csupán” a zenével, vagy röviden, a lényegre kiemelve, beszéljünk a gyerekekkel a korszak történelmi háttéréről, irodalmi- és képzőművészeti alkotásairól, építészetéről, divatstílusáról és gasztronómiájáról, a részletezést pedig hagyjam meg a kollégáknak. Én az utóbbi mellett döntöttem, ami persze rengeteg felkészülést és utánajárást igényelt, de azt hiszem, meghozta a gyümölcsét, mert – zanzásítva ugyan, de – sikerült egy teljes körképet adnom a bécsi klasszicizmusról. Könyvtárostánár szakvezetőmtől, Csüllögné Bogyó Katalintól azt tanultam, hogy „soha ne adjuk készen az információt.” Ezt az elvet valósítottam meg akkor, amikor a gyermekek által még nem ismert történelmi eseményekről beszéltünk: mindent, ami kikövetkeztethető volt, azt kérdésként tettem fel nekik, így rengeteg információra maguk jöttek rá, maguk konstruálták meg tudásukat.

Nem csak a zenetörténeti korok tanításánál van lehetőség a tantárgyi koncentráció alkalmazására: zárótanításon a *Szivárványos az ég alja* c. népdalt tanítottam, és ezen az órán is fontosnak tartottam, hogy ne csak énekről és zenéről essen szó. Minden mindenre összefügg, aminek a gyermekek felé történő közvetítése kiemelt feladatunk. A daltanítás motivációs részében a népdal egyes versszakjaiból kiragadott szavakhoz kapcsolódó találós kérdéseket használtam. Három könyvet mutattam a gyermekeknek: a Varga Ferencné szerkesztésében megjelent *Szó, fon, nem takács, mi az?* és Nyulász Péter: *Miazami és Miazmgé* c. kötetét (könyvtárpedagógia). A furfangos feladványokat a tanulók ügyesen megfejtették, a megoldások pedig egy-egy szemléletes kép formájában a táblára is felkerültek, és természetesen röviden beszélgettünk is róluk.

1. Széles út ez, de nem járod, a szalagját át nem vágod,
eső után megcsodálad, ez Isten adta ajándékot. Mi az? (*szivárvány*)
2. Nagy Petőfink híres verse, falu végére helyezte,
sajnos onnan néhány legény, imbolyogva jön ki szegény. Mi az? (*kocsma*)
3. Ez az áru lábra mászik, ha elkopik, jön a másik.
minden méret kapható, Nem cipő, de hasonló. Mi az? (*papucs*)
4. Nékem olyan csikóm van, hogyha megyek hátul van,
forog, zörög, rézből van, úgy nyerít az utánam. Mi az? (*sarkantyú*)
5. Eszik, iszik, mégsem hízik, akinek van, pödörgetik,
reggel-este fésülgetik, hogyha őszül, festegetik. Mi az? (*bajusz*)
6. Kék a színe, fán terem, hogyha piros, éretlen,
barna magvát kiveszem, Érett húsát megeszem. Mi az? (*szilva*)

A szivárvány kapcsán – a jelenség természettudományos jellemzőin túl – a jó Isten özönvíz utáni szövetségkötését idéztük fel: „*Szivárványívémet helyezem a felhőkre, ez lesz a jele a szövetségnek, melyet én a világgal kötök*” (1Móz 9,13). Nagyon meglepett, hogy annak ellenére, hogy nem egyházi iskolában voltunk, többen tudták, hogy mire gondolok a Szentírás-szivárvány összefüggésében (hit-és erkölccstan). Szóba került még Petőfi *Falu végén kurta kocsma* c. verse (magyar irodalom) és a duránci szilva (biológia) is.

Mint a legtöbb magyar népdal, a *Szivárványos az ég alja* is sok változatban él. A tagozatos ének-zene tankönyvben az Olsvai Imre által Kákicson gyűjtött szöveggel szerepel, de a normál osztályok a Dincsér Oszkár-féle szöveggel éneklék: „*Nincs Szentesen olyan asszony, / mint Turiné komámasszony*”. Dél-dunántúli gyűjtésben a „*Pap Vendelnek nincsen orra, / leharapta a sógora*” szerepel, Nagyberkiben pedig a következőképpen éneklék: „*Azt gondolod mindig így lesz, / Hogy szeretőm sohase lesz. / Dehogy nem lesz, de már van is, / Nálad babám, szebb is jobb is.*” A népdalváltozatok kiváló lehetőséget kínálnak a magyar népzene dialektusterületeinek tárgyalására (földrajz, néprajz).

Az óra levezető részében beszéltünk a gyermekekkel a *Magyar Televízió* által 2012-ben indított *Fölszállott a páva* c. tehetségkutató műsorról (médiáismeret), majd ennek egy részletét tekintettük meg, melyben a *Forrás Néptáncgyűttes* mezőföldi táncokat mutatott be az órán tanult népdalra.

Ének-zene a tantárgyi koncentrációban

Ahogyan énekóráimba igyekeztem más tárgyakat bevonni, úgy könyvtárhasználati foglal-

Bárdos Lajos: Tandal a szinkópáról

A két szé - lén kis kó - ta, kö - ze - pén egy nagy kó - ta.

Jobb ez, mint a pis - kó - ta, úgy hív - ják, hogy szín - kó - pa.

kozásaimba is megpróbáltam integrálni többek között pl. az ének-zenét. Azt a módszert

választottam, hogy az adott ismeretanyagot rímbe szedtem, hozzárendeltem egy dallamhoz, és az óra végi reflektálás részben daltanulással rögzítettük azt. Nem új dolog ez, élénken élhet azok emlékében, akik a kommunizmus évtizedeiben tömegdalokon és kórúton nevelkedtek. Valóban helytelen az, ha egy ideológia besulykolása a cél és mindez a legcsekélyebb művészi érték nélkül történik. Ugyanakkor, ha Bárdos Lajos nem riadt vissza attól, hogy tréfás tandalt írjon a szinkópáról, akkor véleményem szerint megpróbálkozhatunk vele mi magunk is.

A tanítási gyakorlat során két évfolyamon tartottam könyvtárhasználati órákat. A másodikosok ekkor ismerkedtek meg az iskolai könyvtárral, annak tereivel, használatának alapvető szabályaival, illetve ekkor iratkoztak be és kölcsönöztek először. Sok feladat ez egy tanórára, de nem bizonyult reménytelen vállalkozásnak. Az ötödik osztályosokkal a dokumentumtípusokat tanultuk, így ebben az esetben bonyolultabb (sokkal kötöttebb) szöveget kellett versbe szedni. A dallamot mindkét esetben Gryllus Vilmos: *Lepke és virág* c. dala szolgáltatta, alkalmazkodó ritmusban.

A második osztályosok könyvtári tandala a használati szabályokról

D: Gryllus Vilmos, Sz: Virág Barnabás

Könyv - tá - ri rend - ben pi - hen - nek csend - ben
a köny - vek szé - pen polc - ra he - lyez - ve.
Nem za - var sen - ki, a légy se zűm - mög,
csendben le - szek én is: ta - nul - junk e - gyütt!

2. Leveszek egy könyvet, őrgjeggyel* jelzem
hová helyezzem vissza e könyvet.
Tudásom bővül az olvasással,
ezért járok én is ide a könyvtárba.

Az ötödik osztályosok könyvtári tandala a dokumentumtípusokról

D: Gryllus Vilmos, Sz: Virág Barnabás

* Őrgjegy: Keménypapírból készült színes kártya, melyet a polcra levett könyv helyére teszünk, így az pontosan megmutatja hová kell visszatenni a dokumentumot.

2. Regények és versek együtt a mesékkel,
 Elbeszélésekkel egy halmazba véve:
 Szépirodalomnak nevezhetjük őket,
 Minden mást azonban ismeretközlőnek.

3. Utolsó, de fontos, a használat módja:
 Kölcsönözhetők vagy itt lapozhatóak.
 Utóbbi jelzése piros csík gerincen
 A többit pediglen három hétre vidd el!

A másodikos normál osztály volt, így a hallás utáni daltanítás módszerét alkalmaztam: bemutattam a dalt, majd soronként és azokat össze-összekapcsolva a gyermekek mindig utánam énekelték. Ez az évfolyam csak a tanév végére tanul meg folyamatosan olvasni, ezért – és hogy a figyelmüket ne tereljem el – nem vetítettem ki az ének kottáját, ezáltal a két versszak megtanulásával memóriafejlesztés is történt. Két csoportnak tartottam meg az órát: a daltanítás az elsőnél 8, a második alkalommal 5 percre tartott. Ez a háromperces különbség sajnos az elsajátítás minőségén is érezhető volt: a második csoportban kevesebbszer ismételtünk át egy-egy sort, így nem annyira rögzült a szöveg, mint először. Az ötödikesek énektagozatosok voltak, természetes hát, hogy tisztábban énekeltek. Életkorukra, előzetes tudásukra, illetve a hosszabb és bonyolultabb szövegre tekintettel ez alkalommal kivetítettem a kottát, ami megkönnyítette a tanulást. Fontosnak tartottam, hogy az óra végén a gyermekek nyomtatásban is megkapják a kottát, hogy azt a magyarfüzetükbe ragasztva a későbbiekben is felidézhesék.

Ahogy talán az olvasó is érzi, ezek a versek nem költő alkotásai: egy tanárjelölt első próbálkozásai. A tandalokkal kapcsolatosan két dologra hívnám fel a figyelmet. Egyrészt bizonyos tantárgyak bizonyos témaköréhez kortárs költők készíthetnének frappáns versikéket, melyek amellet, hogy megkönnyíthetik az ismeretek rögzítését, szórakoztathatják tanulóinkat, sőt mi több, esztétikai értéket is hordozhatnak. Másrészt bevonhatjuk osztályunkat is a komponálási folyamatba, s rögtön nagyobb örömet lelik a feladatban. Micsoda büszkeség egy tanulónak, ha az ő versét tanulja meg az osztály!

Összegzés

Dobszay László 1980-ban a *Muzsika* folyóirat hasábjain arról írt, hogy nem hisz a „színes”, „változatos” órákban.¹ Úgy vélem, hogy felgyorsult világunkban az oktatásnak is fel kell vennie a versenyt a változásokkal nem csak technikai téren, de gondolkodásban is. A pedagógusoknak minden létező trükköt és fortélyt be kell vetniük azért, hogy a gyermekek érdeklődését felkeltsék, figyelmüket lekössék, lehetővé tegyék számukra minél játékosabb (és interaktívabb) formában az ismeretszerzést, és ami a legfontosabb: gondolkodásra, kreatív problémamegoldásra sarkallják őket.

Írásomban a tantárgyi koncentráción keresztül igyekeztem néhány lehetőséget felvilágitani az olvasó előtt, mely bizonyára rengeteg új ötletet fog eredményezni. Nagyon fontos, hogy merjünk próbálkozni! Ne törődjünk bele a diákok részéről egyre gyakrabban tapasztalható érdektelenségbe, hanem keressük meg azokat a pontokat – és ez a nehéz, de nem lehetetlen feladat – amellyel megnyithatjuk értelmüket és szívüket a kultúra felé.

IRODALOM

- Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.) 1997: *Pedagógiai Lexikon II. kötet*. Budapest: Keraban.
 Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.) 1997: *Pedagógiai Lexikon III. kötet*. Budapest: Keraban.
 Dobszay László 1980: Vita iskolai énektanításunk jelenéről és jövőjéről. *Muzsika* 23, 4.
 Kotschy Beáta 1998: Az iskolai oktatómunka tervezése. In: Falus Iván (szerk.) 1998: *Didaktika, elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
 Nagy Sándor 1967: *Didaktika*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Concentration on Subjects in Music Education, Music Education in the Concentration on Subjects

'Concentration on subjects' means to emphasize and highlight the interfaces of the various subjects through the students' interactive participation. It basically has two main conditions, curriculum comes first and it is followed by ongoing discussions among the teachers. During my teaching practice when I taught the styles in music literature then I intend to let the students imagine themselves in the people's situation of that proper epoch. They could immerse in the comprehension of the political situation of the age, of the world of gastronomy, of fashion and art, and of architecture as well. Realization of that kind of complexity is not strengthened by the curriculum at all. Conundrums referring to the words from the song gave opportunity to integrate other subjects in music education. New learning material was berhymed and taught as a song for students during the lesson on library use, that allowed a playful memorization of the newly acquired

¹ „Kodály alapélménye nem a szolmizáció és a nyolcadszűnet volt, hanem a népdal művészi szintje, meg a gregorián, Palestrina, Bach, Mozart zenéje. [...] A mai énekpédagógia (tisztelet a kivételnek!) ennek éppen ellenkezőjét teszi: a saját kisszerűségébe nyomorított tanárt tolja előtérbe a maga repülő kottáival, mágneses csecsebecséivel, egyre számosabb »játékos« trükkjével s egyéb, módszereknek vélt jelentéktelenségeivel. A tanár figyelmét éppúgy ezek a cicomák – s persze önmaga – kötik le, mint a diákét, s Palestrina – látva, hogy rá itt nincs szükség – szép halkán kisomfordál az ajtón. [...] a zene szentje helyett a készségfejlesztés bálványát tiszteljük. [...] Nem hiszek sem a »színes«, »változatos« órákban, sem az »élénkítés« fortélyos eszközeiben.” (Dobszay 1980)

knowledge. I argue the interdependence of the things in the world even if the students are sometimes indifferent. We should not accept it but rather search for those keys which open the gates of their hearts and mind through which culture may enter. Dare to try new ways.

Két Hazám

*Simai Mihály Találkozások c. költeményéről
József Attila Hazám-jával összevetve magyartanároknak*

GYŐRI-NAGY SÁNDOR

gynagys@t-online.hu

MÖF Európai Kommunikációs Intézet

Kulcsszavak: anyanyelv – anyatáj, környezeti empátia, szépségköltészet, tömörítő nyelvi alkat, verselemzés – nyelvelemzés

Négyéves kislányunkat megkérdezte egyszer egy felnőtt, aki e kérdésével az egészsleges gyermeki világban való járatlanságát is elárulta: „Aput vagy anyut szereted-e jobban?” A gyerek arca elsötétült, majd némi gondolkodás után kivágta: „Apukámat meg anyukámat!” Egészlegességre törekvő felnőttként így voltam én is azokkal, akik el akarták döntetni velem, hogy Adyt vagy József Attilát kell-e jobban szeretnem.

Gimnazista koromban sokat szavaltam mindkét költő verseiből. Kezdő tanárként is többször mondtam el iskolai ünnepségeken József Attila *Hazám* című gyönyörű költeményét. Nem a proletárt, hanem a nemzetet éreztem benne dominánsnak. Hisz a társadalmi igazságtalanság nem osztályügy, hanem alapkérdése minden egészséges, fenntartható pályán haladó nemzetnek.

Most mégis e számomra máig kedves költemény mellé fogok – korántsem a trónfosztás igényével – egy másikat állítani. Nem Ady valamelyik versét, és nem is annak eldöntésére, hogy ki a legnagyobb magyar költő. S még csak nem is annak megítélésére, hogy melyik a jobb vers. A költő mellesleg József Attila-díjas, és Simai Mihálynak hívják.

2012-ben adta ki válogatott verseit a Hungarovox Kiadó „Valaki mindent elszeret” címmel. A kötet utószavában Békési Imre azt írja: „Nem lehet vitás, hogy a *Valaki mindent elszeret* című költeménye a magyar kortárs költészet ünnepi darabja.”

Egyetértően csak annyit fűzök ehhez, hogy a címadó vers mellett még jó néhány költemény kiérdemli ezt a minősítést. Ezek közt van a *Szent Háromság* című is, amelyben Simai Mihály három költőeszménye előtt tiszteleg. A számára szent három név: Juhász Gyula, Ady Endre és József Attila. Érdemes idéznünk itt az utóbbira vonatkozó részt, amely nemcsak József Attilát idézi meg, egyben Simai költői hitvallását is tartalmazza:

Mit kezd a torz világ egy tiszta szívvel...?

Pokolra küldi, hogy legyen dudása,

– s végül a Semmiágra, mely a Lét

mennysországa és pokla között ível

át

a Mindentudásba

*Most már az Egy vagy, fölénk hajolva.
Teljes, örök, egyetlen Én.
Nézel a lenn forgó korongra,
sok árva, vak, anyagba-zárt bolondra...
... s teszed, ami a költő dolga:
Istennel együtt dolgozol
a kegyelem egyenletén.*

Ez a torokszorogatóan szép költemény még nem az, amelyet József Attila *Hazám*-ja mellé szeretnék állítani e tanulmányban. Simai Mihály *Találkozások* című ódájáról van szó, a 2012. évi kötetből¹. Ennek is lehetne *Hazám* a címe, ám egy József Attilára utaló címadástól a költőt bizonytalansággal az óriás előd iránti tisztelete s közismert szerénysége tartotta vissza. Mi sem bizonyítja ezt jobban a fenti idézet mellett, mint az a tény, hogy *Hazám* címmel 21 megjelent kötetének egyikében se található vers. Tartalmában és mondandójában azonban ez a költemény Simai költői életművében ugyanaz a vallomásmű a hazáról és a hazához, mint József Attiláéban a *Hazám*.

Tehát itt lényegében a magyar költészet egy másik *Hazám*-versét fogom tárgyalni. Még egyszer hangsúlyozom: nem a két költőnagyság összevetésének igényével. Ám azzal a hittel, hogy tanulságos lehet egy korunkbeli hazaszeretet-vallomást József Attila *Hazám*-jával párhuzamba állítani². Különösen egy olyat, amelynek helye van ugyanott, ahol a *Hazám*-ról még tanulnak a magyar fiatalok: egy igényes középiskolai irodalomtanítás törzsanyagában.³ Nemcsak a két költői teljesítmény és a nemzeti mondanivaló egyenértékűsége okán, helye van a kifejezésbeli, nyelvi-fogalmi különbségek okán is. Nyelvi okokból többszörösen, amint erről majd bővebben szólnok.

A testi egészség teljességéhez se csak almát kell enni, körtét és sok más gyümölcsöt is. A szellemi egészség teljességéhez tartozó nyelvi-fogalmi egészlegesség is föltételezi az összes elengedhetetlen nyelvi-fogalmi nyomelem meglétét. Feltételezi az érett hazafogalom, amely nélkül utódaink nem lesznek felnőtt polgárok, csak a „globális szelek” futóbolondjai.

Megfordítva a fentebb mondottakat: az igényes állampolgár az otthonos hazától nemcsak társadalmi igazságosságot vár, hanem minden mást is, amit szépnek és jónak tartunk a tájban, emberi kapcsolatokban, minőségekben, emlékezeti tartalmakban és ezek egyensúlyában. Míg József Attila *Hazám*-jában az előbbi hangsúlyos, addig Simaiéban az utóbbiak.

E tanulmányomban ezekre fogok – nyilván nem a teljesség igényével – kitérni. Leginkább magyartanáraink és magyartanár-képzésünk figyelmébe ajánlva gondolataimat Simai Mihály *Találkozások* című költeményéről. Elemzésem homlokterében elsősorban ez a *Hazám*-költemény áll majd. Annak tudatában, hogy az irodalomtudomány a másikkal –

¹ A költemény 1974-ben jelent meg a *Kenyérszegő* című kötetben, a terjedelme még kétszerese a 2012. évinek.

² Nem én vagyok az első, akinek erről a versről József Attila *Hazám*-ja jutott az eszébe. Tüskés Tibor a *Kenyérszegő-kritikájában* veti föl elsőnek a két vers közötti szellemi kapcsolatot (vö. Tüskés 1980: 408).

³ Nem véletlen, hogy Simainak a magyar nyelv- és irodalom-érettségi anyagába való felvételét épp egy Péchy Blanka-díjas gimnáziumi magyartanár, a ma már nyugdíjas Györffy Imréné szorgalmazta, akinek országos elismertségű kiskunmajsai beszédművelő köre az évek során tíz Kazinczy-jutalomban részesült.

és József Attila költészetének általában – az elmúlt évtizedek során méltó elemző figyelmet szentelt, s ennek eredményei irodalomtanáraink körében kellően ismertek.⁴

*

A költői teljesítmény szellemi részét természetesen ugyanúgy hozzárendelt anyagi-formai külső fedí és fedezi, mint ezt világunk egyéb teremtett dolgaiban látjuk. Eközben az is közkeletű, hogy belső és külső, szellem és anyag kapcsolata csak lényegi veszteségekkel választható külön, vagy ábrázolható egyirányúnak.

Amikor hát alább az anyagi-formai jegyeiről szólok, abban a meggyőződésben teszem, hogy ezek avatják költői teljesítménnyé azon verseket, amelyek ilyenként maradnak meg bennünk. E jegyek körébe szűkebben a közismert költői eszközöket, a verselést, a rímet, tágasabban a nyelvnek, mint a költemény nyersanyagának a kezelését soroljuk.

Irodalmár berkekben József Attiláról köztudott, hogy baráti társaságában milyen virtuóz nyelvi játékok dívtak. Rímei finoman kicsiszoltak és olyan természetesen hatnak a verseiben, mintha nem is verset olvassánk/hallanánk, hanem olyan különleges, hajlékony élőbeszédet, amelyben a rím csak egyike a szövegszervező grammatikai szabályoknak. Erre aligha lehet szebb, zeneibb példát hozni, mint a *Hazám* bármelyik strófáját. Vegyük a legelső:

*Az éjjel hazafelé mentem,
éreztem, bársony nesz inog,
a szellőzködő lány melegben
tapsikoltak a jázminok,*

A hajlékony élőbeszéd és a költői nyelvezet közt nem szokás ugyan párhuzamot vonni⁵, de úgy vélem, érdemes a pontosabb értelmezés kedvéért a nyelvészet és az irodalomelmélet közt egy rövid határterületi kirándulást tennünk. Erősen hajlok arra, hogy a költői nyelvet rokonítsam azzal a népi élőbeszéddel, amelyet költőisége szemszögéből az élőnyelvi kutatások se vizsgáltak. A költői nyelvet se vizsgálta az irodalomelmélet annak a különleges pontosságnak szemszögéből, amely ezt a népi élőbeszédet és egyben anyanyelvi tudásszintet jellemzi.

Mert miről van szó végső soron mindkét esetben? Olyan anyanyelvi tudásszintről, amely tán sosem volt minden anyanyelvhasználó sajátja, ma pedig már csak nagyon keveseké. Olyan anyanyelvi készség ez, amely az átlagot messze meghaladó szintű jelenség-érzékelésre és különleges jelenségmegnevezési képességre alapszik. Ez, ha nem örökölt alkalmas kifejezési eszközöket, képes az anyanyelv lehetőségtartományaiban ilyeneket ad hoc létrehozni.

Nyelvi kutatásaim során elsősorban a székelységben: Biharban, Nógrádban, Zalában és az Őrségben találkoztam ennek a hajlékony népi élőbeszédnek a nyomaival. Gyanítom,

⁴ E hitemben a dunaújvárosi József Attila Könyvtár majd 300 címszavas műelemzés-adatbázisa megingatott, ui. a József Attila: *Hazám* keresési tárgyszavakra egyetlen találatot se jelzett. Dr. Knapp Éva (ELTE Egyetemi Könyvtár) jóvoltából íme néhány adat: Pálmai K. 1948. József Attila *Hazám*. *Köznevelés*. 441–443.; Makkai G. 1959. *Édes hazám, fogadj szívedbe... Verselemzések*. Budapest. 379–389.; Nagy J. 1969. *Az irodalomóra*. Budapest. 61–68.; Zsilka T. 1972. Szemiotikai műelemzés. *Irodalmi Szemle*, 6. 524–530.; Zsilka T. 1974. *Stilisztika és statisztika*. Budapest. 50–75.

⁵ Üdítő kivételként Lásd: Karácsony 1985: 247: „A népnyelv prózája olyan szigorúan kötött, hogy ... minden egyes kijelentése egyúttal példamondatául szolgálhatna valamelyik tagolt magyar verssornak.”

hogy nem véletlenül volt épp ez a népi élőbeszéd a termőtalaja azoknak a népdalszövegeknek, amelyeknek költői pontosságára ma is lépten-nyomon rácsodálkozunk.

Ennek szemléltetésére József Attila fenti négy sorából mindjárt hármat is kiemelhetünk. Nem véletlen kezdődik e három sor azzal, hogy *éreztem*. A költő szinte élőben közvetíti, mint lép működésbe ez a különleges jelenségérzékelés a maga kifinomultságával, hogyan képez le miniatűr részleteiben olyan természetközeli jelenségeket, amelyeket az átlagos környezetérző ember csak mint kellemes összhatást fog fel, s ezért legfőljebb csak ezen a szinten képes megnevezni kész nyelvi eszközökkel.

Bárony nesz, nevezi meg a miniatűr jelenséget ez a hajlékony jelenségmegnevezési képesség, szinte követhetetlen belátásszerűséggel, leheletfinom jelentéstulajdonítással. Igét is rendel hozzá, hisz ez a *nesz* valamiképp kel is, valami történebből fakad. A költő itt is a népdaltermő népi élőbeszéd stílusában lel ígét ezen aligtörténésnek a megnevezésére: *inog*. Ám ez még nem is történés! Csak majdnem. De ebből már valósan is kelhet *bárony nesz*.

A következő ilyen megnevezés a *szellőzködő lány meleg*. Gyanítom, hogy azon anyanyelv-tulajdonos társaink közül, akik a *szellőzni* és a *szellőztetni* igéket használják, ma már csak kevesen tudnák pontosan körülírni a *szellőzködni* jelentést. Magam is csak azért ismerem, mert 1950-60-as évekbeli kiskunsági tanyai gyerekkorom idejéből emlékszem *szellőzködő nőkre*. Még nem értettem, mi van a forróságban *pipahujázó* (Bálint 1957:309) arató férfiak kacsintása mögött, amint az árnyékban szoknyájukat finoman felcsavarintó, ide-oda libbentő, meg-megemelő lányok felé intettek egymásnak. *Szellőzködnék!* – mondták. S ahogy odanéztem, mintha virágokat láttam volna hajladozni.

De a nyári nappalok rekkenő hősége után a leszálló alkonyati hűvösben a liba, a kacsa is *szellőzködik*, szárnyait rezgetve, tollait borzolva, előre-hátra hajlongva, nyakával hullámzó mozgásokat végezve. Mintha hűsítő, sekély vízben lubickolna. S tényleg lubickol. Abban a hús légáramban, amely az alkonyattal érkezik. Ám hol lát ma már az anyanyelvű közember ilyet? Változik az általunk megélhető jelenségvilág, s ezáltal az anyanyelv. A szó azért avul ki, mert a megnevezett jelenség tűnik el az életünkéből. S ez az anyanyelvtanítást, a családi életszervezést és az iskolai környezeti nevelést együtt állítja különleges feladatok elé.

A harmadik ilyen példa a *tapsikoltak a jázminok*. Itt nem a *leheletfinom* jelző, hanem a *leheletfinom* ige hozzárendelése a virtuóz. *Tapsolni* hallottunk és hallunk ma is tömegeket a színházban és a közélet nagy cirkuszaiban. A *Tapsi-tapsi!* becéző biztatást a gyerekenyelvől ismerjük. A *tapsikolni* gyakorító alakú s egyben finoman visszaható tartalmú, hangulatfestő hatású ige ezt a *pici-bece* gyereknyelvi elemet tartalmazza. Az érzelmi töltetű beceszavak s a szintén érzelmesebb kicsinyítő és gyakorító képzők használata Vértess (1987:22–23) szerint a civilizáció terjedésével visszaszorulóban van anyanyelvi közösségeinkben.

E nyelvélettani jelenséghez annyit mindenképp hozzá kell fűzni, hogy okai csak ritkábban nyelveiek, mint pl. a szikárabb köznyelvi formák terjedése a színesebb tájnyelvek rovására. Az igazán mélyreható okok átfogóan környezetiiek, s a kultúrának mint empátikus környezeti viszonyának (Győri-Nagy 2001/2013: 47) a gyors rombolódásával függ össze. Nemcsak az állati élet, hanem a gyermek és a gyöngye-zsenge gyermekiség, a *kicsi szép* mint megélhető jelenség ritkult meg körülöttünk. Persze, hogy változnak a velük kapcsolatos anyanyelvi tartományok is a társadalmi kommunikációban. Ezért is fontos, hogy magyartanáraink ezeknek a rendkívüli fontosságú, mert környezeti (sz)épérzékünk

karbantartására alkalmas költői eszközöknek a tanításában kellő műveltség birtokában legyenek.

A költői eszközök áttekintését József Attila főntebbi négy sorának a rímeivel folytatjuk. Ki kell emelnünk, hogy a nyelv természetes, szelíd áramlásában föl se tűnnek a verssorok végén a rímek, amelyek az élő, szólamdallamokkal tagoló magyar beszéd ritmusában jutnak idáig. Mintha a költő nem is keresné az odaillő szót, hanem csak maguktól fellegtetnének egymásra a sorvégekről a *mentem* és a *melegben*, a *nesz inog* meg a *jázminok*. Akár a meg-megfutamodó szellő, a hullámozó víz lüktetése, olyan magától értetődő természeti ritmika ez. Egy-egy energiahulláma úgy ül el, hogy a vége egy már elhalt hullámot idéz, minden akaratlagos hangsúlyosság, fölerősödés nélkül. De mint minden ritmus, egyben várakozást is kelt a hallgatóban az újra kezdődő, következő hullámra, mely majd egy másik elhalt hullámot fog ismét felidézni.

Csak a magyar népdal tud ilyen egyszerűen egyszerű, mégis világnyi háttérű természeti kezdőképet (vö. Győri-Nagy 2008: 66), ilyen lágyágú nyelvi zsongással teremteni. Igaz, a második versszak első sora már csak személyre fókuszálja, átélő személyé változtatja ezt az elzsongító természeti világot, hogy a következő sortól annál elemibb, ellentmondóbb erővel dübörögjön a társadalmi panasz. A nemzeti nyomor keserű tényei mindvégig birkóznak a szonett játsszi, de gondolatfegyelmző kereteivel. A nyelv és a társadalmi bajok áradása a szonettkoszorú következő füzereiben már hullámveréssé erősödik, hogy csak a hetedik szonettet nyitó *S mégis...*-sel szelídüljön adysan szemrehányó, megtérő hazafiúi vallomássá.

*

Simai Mihály *Hazám*-ja, a 2012. évi versválogatásban újra megjelent, immár az öttételes *Találkozások* egy másik bűvös számmal játszik, mint József Attila a hetessel. Ő is természeti kezdőképpel indít, ám nem utcányi miniatúrral, hanem a legnagyobb optikájú *Magyarország!* megszólítással. Ő is *Verecke híres útján* érkezik erre a találkozásra a hazával, akár csak Ady.

De nem akar sem itt, se Dévénynél *betörni*. Nem dinamikát hoz, nem új időket és nem új dalokat (Tüskés 1980: 462–463). Már ehhez különleges bátorság kell a dinamika huszadik századát megélt, folytonos gyorsulását magában hordozó, időközben neofitává (vö. Veres 1979: 110) nevelt nemzeti közösségünk előtt. Ez a derűs költőnagyság csak meglátatni akarja a hazát. Nem a polgáraihoz hűtlent, a tengernek földművest adót, nem azt, amelynek határait penész jelzi körben a málló falon. Azt a hazát akarja látva láttatni, amely örök. Az időtlen időben fölébe szállva, történelmétől részegen, tájaiba szerelmesen, embergyökereivel, ágaival-indaival válhatatlanul beleszervesülve. Ezért a szemlélődő, gyönyörködő kezdés a hazának egy olyan kozmikus tájlátványával, amelyet csak az űrhajózás és a távérzékelés tudott megmutatni. Meg a költői révület.

A szent hegyek magasából – ahol egy osztrák mondás szerint a legközelebb vagyunk az Istenhez – tekint alá a *kunhalom-szemű* hazára. Ebből a kozmikus-történelmi magasságból csodás, elfészkelődésre hívó függőágy ez az *álomi hazatáj*, a Duna és a Tisza egymás mellé szelídülő, kék pántjára függesztve:

*Magyarország
álomi hódítás vagy
Vereckénél megállok
kunhalom szemeid tekintetében*

*megállok
rámosolyogsz
folyóid függőágyán elnyújtózhatok*

József Attila *Hazám*-jához képest meglepő a formai különbség is: rím nincs, bár Simai Mihály is remek rímelő. Aki költészetét nem ismerné, annak elegendő bizonyíték lehet a *Szent Háromság* című verséből vett idézet tökéletes rímkészlete. Ezekhez képest itt a két *megállok* és harmadiknak az *elnyújtózhatok* akár gyenge rímnek is tűnhetne, ha nem éreznénk meg azonnal, hogy itt éppen a felgyorsult jelenből egy kozmikus-történelmi időbe való átszállás, a lélek szemlélődésre való átáll(it)ása a lényeg. A két *megállok* ismétlődő nyomatékosága, az *elnyújtózhatok* rímre emlékeztető, de csak rímszerű összetartozása ezt a szemlélődésre átállást hangsúlyosítja. Hiszen itt csodát lát, mert látomásos világba kerül a költő: *a kunhalom szemű, gyönyörű haza mosolyog rá, és hívja találkozásra fiát.*

Innentől egy idő-, látvány- és élménytömböket hömpölygető folyam révületáramába kerülünk. Ám ez nem a modern gyorsulások felszínén tovasodró lendülete, hanem az előlünk eltagadott időmélységek feltárulása az álomi szépségű teremtés-szelet részleteivel:

*pillanatig egy révület homlokzata
kartávolságnyira a népvándorlás
kérdőre von egy avar koponya
de csak a sziget
csak ez a zöld vánkoss
hajam fűzfaág fűzgyökér a vízben –
sodródok
nem mozdulok
nézem a kettőzött napot
várom
hoggy megérintsen*

Mesei szépségű állóképet fest mélységes-mély anyanyelvi sugallmak finom ecsetvonásaival (*hajam fűzfaág, fűzgyökér a vízben*), emlékeztetve a sekélyesedő anyanyelvűt, hogy a víz meg a fűz minálunk nemcsak a természeti környezetben, hanem (épp ezért) a nyelvi genezisben is összetartozik (Győri-Nagy 2001/2013: 51). S bár az állóképben maga se mozdul, sodródik mégis a vánkoss szigeten ebben a történelmi időtömböket és tájlátványokat sorjáztató révületáramban:

*fölringsz képzelet-hazám
te láthatónál tágasabb
ragyog az áldozati síkság
mintha lovak-halála ünnepen –
és a sziget a nagy folyókon
és a nagy tó
a füvellőkön búzaföldeken
lassan sodródik körbe-körbe
hordozza szédülő fejem*

Az *elringatás* helyett azonban *fölringatja*, föleszmélteti a révületlátvány, s ez a köznapinál magasabb rendű lát(om)ás a láthatónál tágasabb dimenzióit tárja elé a hazának.⁶ A szépséges táj és a történelem egymásba fodorzódik. A sziget a nagy folyókon, a nagy tó a füvellőkön, búzaföldeken tűnik át. Az első tétel e harmadik versszakában a negyedik sorvéggel megjelenik egy rímpillér (ünnepen). Rá gyorsuló ütemben: előbb három, majd két sor múlva, végül mintegy légszomjas kihagyással, ugyanúgy, ahogy a strófa kezdetétől számítva csak a negyedik sor végén jelent meg az első, megjelenik a befejező rím is. Ezzel a révület a csúcspontjára ér:

*csak dadogni
csak hadarni tudok
csak sírni
történelmedtől részegen*

Az *ünnepen, búzaföldeken, fejem és részegen* szavak most már rímkeretbe rendezik a szabad nyelvi folyamnak indult verset, amelynek szólamritmikája mindvégig szigorúan szépsége rendező erő a költeményben.

Ebben a lüktető szólamritmusban a rímek mindig akkor bukkannak föl a szabadverses látványörvényből, amikor a történelmi idő- és tájtömbök sodrát fontos egyéni vagy közösségi emlékküszöbök torlasztják meg. Ilyen a második tétel első versszaka is, amelyben maga a történelmi táj fogja vallatóra fiát, hiszen itt nemcsak a föld: a belőle kinőtt fa is történelem.

*vannak itt törött nyílhegyek a rögben
jeleket őriz sombokor akác
hajlítok tavaszi ágat
s egyszerre minden nyíl kiröppen
fölszegeznek az égre
most ők kezdik a vallatást
ki vagyok hová megyek
szememben és szívemben
őrzök-e sorsos nyílhegyet
mint fenn az Isten
őrzi a rég halott csillagok sugarát
megnyílok szótlantul
fölköttem ligetek erdők
nyílzápóra hallom az örök suhogást*

A rímek helye a mondandó ritmusa szerint váltakozik, akár a zaklatott szívdobogás üteme. Ezzel együtt a rímek úgy élesednek mind határozottabb, mind félreismerhetetlenebb egymásra riadássá, mennél számonkérőbb az emlékezés. Hiszen a költő is felesel: ő is uralkodni jött, mint jöttünk valahányan egykor, fiatalon.

⁶ Ezért ezt a "fölr-" igekötőt nem sorolom a Tüskés Tibor szóvá tette "fölr"-öslegések közé (vö. Tüskés 1980: 411-412).

én uralkodni jöttem
 Magyarország!
 széttört jogarom: kéztőcsontok
 emberevő gyepűd mellett
 várvesztő tanácsasztalodnál
 jussolt vérmezőiden
 megállok
 úgy intek VELÜK a jövőnek

Ám uralkodói jelvényül neki törött kéztőcsont-jogar jutott. Ezt termették az *emberevő gyepűk*, az *örökölt vérmezők*, de még a rossz kiegészések is a *várvesztő tanácsasztalok* mellett. S mintha e könyörtelen történelem sodrát akarná megakasztani *kéztőcsont-jogarával*, ismét a *megállok* ígét veti ebbe a sodrásba gátnak, külön sorként az egyetlen szót (vö. Tüskés 1980: 412). A jövőnek int *VELÜK*, s nem lehet véletlen a grammatikai homály: vajon a *kéztőcsontokkal-e*, vagy az *emberevő gyepűk*, a *várvesztő tanácsasztalok* és a *jussolt vérmezők* példázataival is? Mert *int*. Magyarul ez az ige nem csupán jeladás, figyelmeztetés is. Lehet-e fiatal ésszel fölfogni a sok harcot, tragédiát? Különösen annak, aki a benne lüktető vér sugallma szerint élni született, nem áldozatnak. Ez a korosztályos érzelmi alkat nemcsak igazságkereső elindulásra, hanem akár igaztalan felindulásra is késztet:

áhítat és harag ideje ez
 Magyarország haj Magyarország
 ázsiáidban megkeresni
 őket – –

mintha Juliánusz barát
 hej szélpajzsú homokvértű haza
 magad-kavarta viharokban
 hová tetted a legkülönbekezt?

folyó imádkozik a kőkeresztnél
 szélkápolna kökénykörmenet
 pipacsok robbanása
 bitók csatapiacok sírok felett

Nem is Ázsia, hanem egyenest időtlen *ázsiai* lapulnak a mindenkori nemzeti ön-emésztés lélektani mélységeiben. A *szélpajzsú* és *homokvértű* haza leginkább önmagával szemben védtelen. Ám mintha nemcsak a hazával feleselne a fiatal költő, hanem a *Szózat* imádságával is. Tragikus sorsfordulóink, tömegsírjaink, pusztulásunk láttán nem sirat bennünket senki. Ne várjunk gyászkönyveket a nagyvilág népeitől, magunknak kell keresni, miként fakadhat végre élet is a megszentelt hazaföldből:

a turisták könny nélkül elrepültek
 a filmfelvevőgép megtelt veled
 itt vergődök magammal
 mit tegyek?
 megragadni a búzát? tépni a füvet?

– maroknyi emberarc
 emberszáraz magyar gyökerek

száz lekaszált sors százezer
 göröngy-arcú paraszt
 szent föld amely megunta már teremni
 a Mindig-Ugyanazt

E ponton a költemény gondolati csúcspontjára értünk. Innen már nehéz lenne első-sorban a vers anyagi-formai oldalára összpontosítanunk. Hisz nemegyszer szerénytelen kamasz álmaink, hamar-kész felelettel fölérő ifjúkori kérdéseink egy idő után mindannyiunkra visszaszállnak, és komoly, felnőtt-felelős válaszainkat követelik. Ahogy az egymást vallató szerelem is a dolgok rendje szerint életre szóló friggel folytatódik:

MAGYARORSZÁG
 te voltál első szerelmem
 távolaid és gyalogútjaid
 bekerítettél
 kitörtem
 gyalog biciklin lovaskocsin
 motorvonaton hagytalak el
 repülővel szálltam a lúdbőrző
 dűlők a fölborzolt mezők felett
 kitörtem
 bekerítettelek

Ennél szebben aligha lehet ábrázolni a gyerekkori, gyalogos szökőtúrákkal kezdődő, növekvő hatósugarú tájhaza-vallatást. Ez eleinte csak a járt alighogy megtanult gyerek öntudatlan kíváncsisága, aki csecsemőként az anyatej nyomán a kedves, megszüülő anyatestet tanulmányozza élesedő látásával, majd az anyatáj után a hazát akarja látni távolai mögött. Erre már *bicikli, lovaskocsi* kell. S a teljes bekerítéshez *motorvonat és repülő*. De ekkorra már történelem költözik a földről jól ismert honi *dűlőkbe*, s megélt történelemtől borzolódnak alant a *mezők*. Ez a bekerítés vége. Innen már nincs tovább. Csak haza, és visszafelé az időben. Mert a haza, ha valóban bekerítettük magunknak, tér és idő. S ezért minden nemzedéknek térben és időben újra kell hódítania.

Ezekkel az értelmező sorokkal mintha fogadkozásainkhoz híven valóban inkább már a *Találkozások* tartalmi világára összpontosítanánk. Ez persze majd nagyjából annyira fog sikerülni, mint eddig a fordítottja, hiszen a költői műremekben mindig átszűrlemlik az irodalmi elemzők számára oly kedves, megragadható formán a tartalom és viszont, hiszen a ható valóságban nem is léteznek külön.

Így nem kis önkényességgel a vers tartalmi oldalához sorolhatjuk a vers prózában is elmondható gondolati ívét, bár az úgy nem vers. És oda sorolhatjuk azokat a látvány- és időtömböket, amelyek töredezett történelmünk, kihagyásos történelmi emlékezetünk, a szétszabdalt haza történelmi tájainak elemeiként sejlenek föl a költemény látomásfolyamában. Szépséges emléktörmelékek ezek, akár a romtemplom megmaradt kőbordája, égre könyörgő boltívcsonkja. Csak ezúttal anyanyelvünk márványából kifaragva. S itt a tartalom már megint formává, anyanyelvi anyaggá válik, amelytől Simainál nem lehet elvo-

natkozthatni. Mert nála a nyelv, akár a táj, nem eszköze, hanem része a mondandónak (vö. Simai 1974: 166–169).

E különleges költői mű oszthatatlanságával megbékélve próbáljuk most meglátni mégis, hogy a már idézetteken túl mennyi táji-történelmi allegória tömörül egy-egy olyan jelzős szerkezetében, mint a *sorsos nyílhegy*, az *emberevő gyepek*, a *várvesztő tanácsasztal*, a *jussolt vérmező*. Mennyi kibeszél(het)etlen közelmúlt történelemmel, és akár egyéntörténettel terhes élményemlék az olyanokban, mint a *lúdbőrző dűlők*, *fölborzolt mezők*, a *faölű vonat*. S mi minden még az olyan gyémántrög-szóösszetételeiben, mint a *szélkápolna*, a *kőkenyikörmenet*, a *csatapiac*, az *emberszáraz*, az *álomhaza*.

Milyen tudománynak lehetne tárgya a kérdés: vajon mekkora *romgyakoriság* sürgelgetik ahhoz egy tájban, hogy a táj fiának ilyen megborzongató szóösszetétel jusson az eszébe, mint a *szélkápolna*?! Hányszoros gyász, mennyi temetés, mekkora közös büntudat kell ahhoz, hogy egy kultúra hordozója Istent környékező körmenetnek lássa az erdőszéli kőkenyibokrok vonulását?! S mennyi kibékíthetetlen féligazság kínlódó-tehetetlen megélése a *csatapiacok* nyelvi-fogalmi világához?! És mennyi belenyugvás a számolatlan-elszámolhatatlan önhibáinkkal, hogy egy költeményben már ne is az ember imádkozzék, hanem helyette a folyó a kőkeresztnél?!

Hasonlatrejtő birtokos szerkezetei nemcsak grandiózus tájlátásról, hanem félelmetes tömöríteni tudásról is árulkodnak: nyelviről, képiről és tartalmiról egyszerre,⁷ mint amilyenell kevés költőt áldott meg a Teremtő. *Erdők nyílzápora* – döbrent meg bennünket egy átlényegítő birtokos szerkezettel, pedig formailag csak azt mondja, hogy föléljük, fölöttük szállva olyanok az erdők, mint a nyílzápor. De hát itt sem egyszerű tájlátványról van szó, hanem ennek a hazatájnak a nyílzáporos-keserves történelméről. Ezzel pedig történelmet mondó tartalmat tömörít nyelvi formává. Mindezt két szóval kifejezni, ahhoz bizony nem középiskolás fokon kell tudni az anyanyelvet, ismerni az anyatáját és annak történelmét.

Ám ez se társtalan birtokos jelzője Simai Mihálynak. Folytathatnánk a hasonló szerkezetek felsorolását ilyenekkel, mint a *pipacsok robbanása*, s kérdezhetnénk, vajon milyen hazai táj az, amelyen még a pipacsok is robbanva nyílnak? Vagy a *sebek csillaga*, a *lehetetlenek labirintusa*. E különleges tömörítésmód tettenérésére se volna csekély értelme tovább bontogatnunk, tartalmi s nyelvi összetevőikben, létrehozásuk módszertanában szemléltetnünk e szerkezeteket. Csakhogy ezek maguk is beszerkesztett részei olyan nagyobb képi és nyelvi egységeknek, amelyek az ódatételeken belül szerteágazó kép- és jelentéstömböket alkotnak. A *sebek csillaga* birtokos tömörítmény, például az alábbi grandiózus kép- és jelentéstömbnek a része, mely a költő történelemvallató időutazásait vilantja fel. Ezekben a haza és önnön történelme titkait firtatja az idők feneketlen mélységéig:

most örökké jövők-megyek
vén-vén faölű vonaton
visszafelé az időben
s hol-volt-hol-nem-volt lovamon
aki

⁷ *Bőbeszédűség helyett tömörség* – jelölte ki az 1974-ben megjelent változat alapján az akkor 40. életéhez közeledő költő kíváncsú fejlődési irányát a szigorú, zseniális bíráló (Tüskés 1980: 413), aki Bertók László szerint irodalmi kritikáiban is "*íziz-vérig tanár volt*" (vö. Tüskés 2014: 26).

*fölvág a hegyélre
átlényegül a virradatban
homlokán szügyén a sebek
csillaga mind gyogyíthatatlan*

Ezzel a kép- és jelentéstömbbel végződik a harmadik tétel. Innentől látszólag más kőből épül a vers gondolati íve, mely ilyen tömbökkel emel szépségkatedrális a hazából. Az *ENYÉM ez a pillanat* kezdetű negyedik ódatétel mintha már nem a hazáról, hanem az egyénről, korunk nagy eltévelyedéséről, az énről akarna szólni. Ám a következő sorok énazonosításaiban rádöbbenünk, hogy az én itt nem a beteg civilizáció „szeparált lényé”, hanem már a maga válaszait tetteiben és alázatában fogalmazó, teremtésfelelős ember. Legyen bármilyen tragikus a haza történelme, az minden tragikumában is gyönyörű, s utolsó pórusainkig áthat bennünket. Tájaival, tájaiban sorsot tesz teherbíró vállainkra, melyet – milyen képesen szép ebben is a magyar – vállal, aki valóban felnőtt.

*ENYÉM ez a pillanat
élem
mint hegyek emelkedését
erdők növést tanya-
fal megrogyását városok születését*

*rakom egymásra a pillanatokat
és már is kész az áradó szilaj Tisza
hullámsírban a Boszorkánysziget
ifjúságunk mesés Atlantisza*

A költemény rímtechnikájáról mondtak szerint itt is kiélesednek a rímek, s olyan kristálytisztan rendben ragyogják át ennek a személyes tömbnek a kezdetét, hogy a haza-üzenet érvényéről akkor se feledkezünk meg, amikor a továbbiakban már-már túl személyesnek éreznénk bizonyos részleteit. Ám ezek a (túl) személyes emlékek is áradnak ebben a költeményben, részei a történelem, a hazatáj áramlásainak.

Olyannyira, hogy a táji áramlások veszélyes felgyorsulását a nyelvi folyam felgyorsulása, verselésváltás kíséri. A tempótagoló rímnek természetesen sincs most szerepe. A Körös-ár rohanó erejét nem fejezné ki hüen a jambikus-magyaros, élőbeszéd lejtésű szöveg, ezért vált az eseményritmus sodrában kavargó, daktiluszos robogásra:

*ömlik a víz csak sejteni benne a Fehér-
Körös tartóoszlopait vízüveg-
darabjait
de hol van már az az
áradástégla amelyik tizen-
négyévesen majd halálba sodort*

*rakom egymásra a percek
mint filmbeli záporban
.....ázik
s ragyog az első szerelem*

*egy ballon a keresetemből
egy kölcsönkapott bőrkabát
rakom egymásra a ruhákat
mint levált öleléseket*

*mint egy sirály fölszáll a napban
történelmem a képzelet*

*élek és ez az áradás
se nyúlgátakkal se fólia-
rekesztékekkel se homokzsák-
hegyekkel el nem zárható*

Nem kerülhető meg itt egy rövid kitérő József Attila másik nagy verse felé sem. A Duna az ő számára a nagy történelmi sorspéldázatok folyója, akárcsak a *Dévénynél betörő* Adynál a megfellebbezhetetlen újé. Anélkül, hogy mindezt egy pillanatra is megkérdőjelezné, ő Juhász Gyula Tiszája mellett szavaz. Még akkor is, ha Ady egyetlen Tisza-verse szerint ez csak *Gémes kút, malom alja, fokos, Sivatag, lárma, durva kezek, Vad csókok, bambák, álom-bakók...* S persze a magyar népdalok Tiszája mellett, hiszen a Tisza a magyar szerelemfolyó (Győri-Nagy 2002/2010: 78–79). A vize ugyan olykor szőke vagy zavaros, és akkor árt, a népdalban is. De a magyar kultúra jelképtanában a víz alapvetően jóság és termékenység. Hatalmasabb minden énnél. Nem is véletlenül zárja a költő ezt a tételt a magyar műveltség eme életvizének időtlenült képével, s vele szemben az én feloldódásával:

*ostromol egy
csaknem-szilárd
félelmetes és szép folyó*

szétporlanak rajta sejtjeim

Az ötödik tétel már a költői én feloldódásának képével indul, ám ez nem a megszűnés képe, hanem a folytatódásé, egy másik nemzedék születéséé, mely már a haza újabb kiterjedése. Aligha lehet ennél szebb fohász a hazához. Feltétlenségével számomra akár még szebb is József Attila megrázó sorainál a már említett *S mégis...* után. Hiszen a *Találkozások* költője nem viszi más földre embermagvait, ha netán nem áldaná, hanem verné a sors keze. Személyes életének a kiterjedéseit akkor is e hazának ajánlja fel annak kiterjedéseként, ha tudja, hogy itt emberszarakat szokott szakasztani, sorsokat kaszálni a történelem.

Álomházaja ugyan egy jobb Magyarország, de ahogy Váci (1971: 197) is belátja: *itt kell megállnom, mint a pompeji örnek, amíg előnt a város lávafénye*, Simai Mihály is így vall:

*MINTHA álmoházamban
itthon vagyok
állok a szülőszoba előtt
kivárom megtudom a jövődő
nemét súlyát centimétereit*

első
sírását is kívárom
hogy újra meg-
sejtsék valamit a teremtésből
egy másik nemzedék
rivallásából önmagamból
kiterjedéseidből

Magyarország

S ha született valaha gyönyörűséges vallomás a hazához, akkor az ötödik tételt ezután záró vallomástömb ilyen. József Attilát megrettentí a lehetőség, hogy mostoha gyermek-évé válhat a hazának, mégis a hazától kér belátást egyéni-költői igaza tiszteletére:

S mégis, magyarnak számkivetve,
lelkem sikoltva megriad –
édes Hazám, fogadj szivedbe,
hadd legyek hűséges fiad!

Totyogjon, aki buksi medve,
láncon – nekem ezt nem szabad!
Költő vagyok – szólj ügyészedre,
ki ne tépje a tollamat!

Simai példás alakban sem akar erre az orcára ütni, mint Ady föl-földobott köve, mely *Messze tornyokat látogat sorba, Szédül, elbúsong s le hull a porba, Amelyből vétetett*. Simai sem önmagát félti. Csak a hazát attól, hogy ez a haza megsemmisülhet. A vers kezdetéhez hasonlóan ismét megszólított haza az ő számára minden, ami élt:

te kezemből kiűthető kard
számból ellopható gyümölcs
kiragadható játék
elvéthető út
te fölgyújtható menedék

A verset záró kádencia pedig az emberi egyén és a haza végletes összefonódásának⁸ olyan ünnepi magasságaiba, történelmi-kulturális időtlenségének olyan mélységeibe száll, ami a magyar költészet egészében is párját ritkítja:

te első miccenésemre
utolsó
kívánságomra lenéző
lemetszett szárnyakkal verdeső táltos
lehetetlenek labirintusához

⁸ Utólag már tudjuk, hogy épp ennek a *szelíd, önbeszerkesztő én*-nek a nyomaira bukkan kiváló érzékkel Tüskés Tibor, amikor nem lel határozott magyarázatot arra, miért is nem kapnak nagyobb hangsúlyt a kifejezetten énversek az 1974-es kötet egészében (Tüskés 1980: 410).

pányvázott

árva

szerelmes hazám

A „Nagy Világ” gyönyöreivel és javaival kecsegtető „Nagy Csábítások” korában Simai Mihály marad és marasztal a hazában. A globalizációs világgépezet a sikeres fellazítás után most a fellazítás világművén ügyködik. Minden ellen, ami helyhez, közösséghez, érzelmi és kulturális gyökerekhez köt. Csöndes honvédő harc az övé, a pusztítás ellen élettel, születéssel. A rombolás rútsága, rossza ellenében a szép jóságával.⁹

*

Simai minden ízével otthon van a szerelmes hazában. Ahogy láttuk, tájában, történelmében, napi sorsában, s még az oly sokak ostromozta mentalitásbeli közösségében is. És külön kiemelem: a nyelvében. Ő benne él, nem belőle. Nem úgy, mint azok, akikkel minálunk büszkélkedni illik, mert külföldön lettek nagyok. Pedig részint épp anyanyelvi közösségük kincseiből csináltak másokat gazdagító egyéni karriert, hisz tudjuk, a magyart invenciózus, felfedező hajlamú embernek tartják. S jól tudjuk azt is, hogy komoly kutatások hozták és hozzák összefüggésbe ezt az alkotóképességet azzal a különleges világletapogató és tudáskódoló rendszerrel, amely a mi anyanyelvünk sajátja¹⁰. Ez ezredévekben se mérhető idők bensőséges tájérintkezés-történetének és tájtapasztalásainak kultúrközösségi terméke (Győri-Nagy 2001/2013: 64-65).

Simai szépségköltészete javarészt nem csupán ered ebből az anyanyelvből, de építi is azt. Működési szabályait, szókincsfürtjeinek kiterjedéseit, sarjadását, továbbbindázását maga is táplálja, ahogy ezt az anyanyelv-tulajdonosok magától értetődően tették a nyelvéltes aranykorában, a mai szabályzott nyelvfogyasztói korszak előtt. Nemcsak megőriztáji történelemmel telített szép szavakat, mint a *füvellő*, de olyan *belső neologizmusokat* is alkot, amelyek még anyanyelvünknek más nyelvekéhez mért magas fokú átlagos érzékenységénél is érzékenyebb finomságok kifejezésére alkalmasak.

Ezzel a környezeti érzéketlenség világméretű fokozódásából eredő teremtésrombolás mai korszakában a környezeti empátia (Győri-Nagy 2001/2013: 58) eszközeit gazdagítja. Anélkül, hogy itt most nyelvészeti szempontból is újrendszeret kéne mindazon anyanyelvi újdonságait, amelyeket gyönyörűségei költői műve megalkotása közben anyanyelvünk különböző működési szintjein alkotott, alább az átfoghatóságot is szem előtt tartva csak egyetlen példán mutatom meg, milyen jelentőségűnek tartom költészetének nyelvi kiterjedéseit is.

A *miccenés* szó 'miniatűr' (hangtani eszközű) jelentésképzése ugyanis csupán egyik példája a *belső neologizmusok* lehetőségeit meglátó zsenijének. Mindannyiunk közös tudása, hogy a *moccanás* anyanyelvünkben 'alig *mozdulatot*', 'éppen csak *mozgást*' jelent. Simai Mihály még ennél is finomabbat tud, hisz a magas hangrendű *miccenés* a mély hangrendű *moccanás*nál is csekélyebb '*mozzanat*'.¹¹ Ezt nevezzük tömörítő jelentésképzésnek.

⁹ Ezért adtam róla szóló egyik elemző írásomnak *A szépség bátorsága* címet (vö. Győri-Nagy 2015).

¹⁰ Staar Gyula *Megszállottak* c. könyvét idézi Kiss (1993: 5–6) arról, hogy az Amerikai Nemzeti Tudományos Tanács tanulmányt rendelt Balázs Nándor professzortól az USA-ban és idehaza egyidőben működő, kiváló magyar tudósok nagy számának okairól. Balázs professzor a legfőbb okot anyanyelvünk sajátjaiban látta.

¹¹ *Ezt Kormos Pistától vettem* – hártotta el magától szerényen még ennek a szerzőséget is, amikor 2015. január derekán erről vele beszélgettem.

zésnek, és Simai Mihály versei, különösen a főntebb megismert *Találkozások* című ódája, gazdag példatára ennek.

A hangtani szintű tömörítő jelentésképzés akár csak a *miccenés* és szócsaládja példáján megtanítható. A *moccanni* ugyanis mint szó, már eleve szerkesztmény. A *mocc-* gyökből meg az *-an-* mozzanatos igeképzőből áll, és a jól ismert *-ni* főnévi igenévképzőből, amely alaphelyzetben jel(lem)zi az igezőfajt.

A *mocc-/moc-* gyöknek sok hangi változata van anyanyelvünkben, ilyen szavakban (csak az igék körében maradva), mint a *moccanni*, *mocorogni*, *mozogni*, *mozogni*, *matatni*, *mászni*. A *mocc-/moc-/moz-/mot-/mat-/mász-* gyökcsaládnak ez csak egy kis része a magyarban, de már ezek közt is vannak olyanok, amelyek minden nyelvrokonság és kölcsönzés nélkül is több nyelvben léteznek.

Első látásra feltűnik minden magyar anyanyelvűnek, hogy e nálunk „nagy családos” gyöknek az egyik tagja, a *mot-* van az európai nyelvekben közös *motor* (=mozgató) szóban. Ráadásul ’folyamatos cselekvés, aktivitás’ jelentésű *-or* képzője is közös kincs, még jelentésében is, hisz nálunk a *moc-or-og-ni* ’folyamatosan apró mozgásokat végezni’ jelentésű igeünk része.

Hasonlót mondhatunk a *-ni* főnévi igenévképzővel kapcsolatban is. *Jellegetesen magyar* főnévi igenévképző, más nyelvből ilyen nem ismerünk. Ugyanakkor feltűnő, hogy a szomszédos szláv kultúrterületek nyelveiben a főnévi igenévképző a *-ti*, az oroszban a *-ty*, míg a nyugatról szomszéd német nyelvterületen az *-(e)n*.

Ha anyanyelvünk beszédhangjait nemcsak ábécérendben és sok egyéb (csak nyelvészeknek fontos) szempont szerint csoportosítva tanulnánk, hanem hanggenetikai szempontból egymás mellé téve is, akkor azonnal rájövnenk, hogy Európa nyelveinek egy része az *n* és közvetlen rokonhangjai, a *t* és *ty* segítségével jelzi az igei alaphelyzetet. Az ezekhez kapcsolódó magánhangzók helye és milyensége másodlagos kérdés. Magyarán: az *n*, a *t* és a *ty* hangoknak is kell valami sajátos hangjelentésüknek lennie, hogy a nyelvek egy csoportja épp e képzéshelyi rokonhangokat találta alkalmasnak azon nyelvtani jelentés kifejezésére, hogy az illető szó ige, csak éppen a gyökében tartalmazott jelentés még nincs személyhez kötve (ragozva), azaz még infinitívusz.

Az bárki által tapasztalat útján ellenőrizhető tény, hogy ezek a hangok a képzési helyükön (a nyelv és az íny, ill. elülső szájpaddás viszonylag nagy érintkezési felületén) tapadásérzetet keltenek. A tapadás pedig magától értetődően asszociálja a maradás, a mozdulatlanság, az alaphelyzet jelentését bármilyen anyanyelvű emberben.

S hogy miért van Európa egy másik nagy nyelvi csoportjában (latin és neolatin nyelvek) épp *r* elem a főnévi igenévi alakban? A korábban elmondottak alapján egyetemi végzettség nélkül bárki megmondhatja. Nyilván azért, mert a *n* tapadását ismétlődően felszakító *r* nemcsak hanggenetikai rokon, hanem az ismétlődési érzet okán a nyelvek legtöbbszörében ’aktivitás’ jelentésű hang. Tehát ezen érzetjelentése (Győri-Nagy 2011: 165) alkalmasá teszi az igei szófaj jelölésére is.

Nyilván feltűnt az olvasónak, hogy eddig elsősorban az ún. mássalhangzók jelentéseiről esett szó. Persze az élőbeszédben ezek is csak hangzók, hisz csupán elkülönített hangoztatásukhoz (nem is mindegyikükhöz) szükséges magánhangzó. Az egyszerűség kedvéért maradunk a bevett megnevezéseknél, bár a köztük levő igazi különbség nem ez, hanem éppen a hangjelentés alapját szolgáltató hangoztatási, képzéshelyi érzet erőssége. Míg ui. a mássalhangzók hangképzési érzete erős és markáns, azaz bármely anyanyelvű beszélő képes ezek lokalizálására, addig a magánhangzók keletkezési helyének, módjának

meghatározása összetettebb feladat, mert a magánhangzók képzéshelyi érzete közvetet-
tebb a mássalhangzókénál.

Jellegzetes példája ennek a *moccanás* neológ változata Simai Mihály versében. Az alap-
főnévben tartalmazott *mocc-* gyöknek a költő által alkalmazott *micc-* változata csak egyet-
len hangban, a magánhangzóban különbözik. A mély hangrendű, ajakkerekítéssel zárt *o*
hangérzete a 'nagyság, teljesség, zártság' jelentéseinek sugallására alkalmas, míg az *i*
hangérzete több okból összetett.

Magas hangrendűsége (frekvenciatartománya) révén az ilyen környezeti hang a hang-
forrás közelségére utal, ugyanakkor nyíltsága okán az *i* képzéshelyi érzete „nemzetközi-
leg” alkalmas végtelenítő jelentésképzésére is.

Hogy mikor, milyen szerepkörben fordul elő egy többképességű hang ugyanabban a
nyelvben, azt nyilván értelmező szerepköri párok is szabályozzák. A magyarban például
már nagyon régóta létezik a *moccani* ige, s benne a *mocc-* gyök. A *c* hangjelentése miatt
ez a *mozgás-gyök* már eleve 'rövid tartamú cselekvést/történést' jelent, míg a *mász-* vál-
tozatában az sz 'folyamatosító érzetjelentése' miatt is 'elnyúló, hosszabb tartamú' az ige-
jelentés.

Az *o* hangjelentése miatt a *mocc-* gyök a 'nagyság, teljesség' jelentését sugallja, tehát
azt, hogy a 'rövid tartamú mozgás az igejelentést megvalósító test egészére vagy nagyobb
részére kiterjed'. A *micc-* költői gyökváltozat ezzel a már létező *mocc-* gyökváltozati jelen-
téssel szemben képez új változatot, a 'közelség, a kicsinység, a részlegesség' értelmében.
A *miccenést* tehát ebben hangalaki és hangjelentési szembenállásban értelmezi minden
magyar anyanyelvű még a *moccanás*nál is csekélyebb mozdulásnak.

Nyelvileg/nyelvészetileg és költői szemszögből tekintve is egyik legizgalmasabb esz-
köze a gyökrím. Általában a rímmel kapcsolatban már szóltunk arról, hogy költői esz-
közök közül a rím a költemény zenei kellékei közé tartozik. Már az általános iskolában tanít-
tott legegyszerűbb meghatározása szerint is a verssorok összecsengése. A közkeletű
meghatározást mindenki elfogadja ebben az alapformájában, hisz valóban a verssorok
azok a nagyobb egységek a versben, amelyek a bennük tartalmazott rímelő szekvenciák
által egymással összecsengenek.

Ezeket a rímelő szekvenciákat közelebbről vizsgálva – akár (irodalom)elméleti célú
elemzésekben, akár a tanítási órán – jobbra egymásra rímelő szavakról szoktunk be-
szélni. Pedig a rímelő szekvenciáknak általában a szó is még inkább csak a tartalmazója,
semmint egészében azonos azzal. Ha aztán a rím legkisebb változatával, a szóelőn egy-
másra csendülő alliterációval szembesülünk, azonnal kitűnik, hogy mint nyelvezenei jelen-
séget valójában a rímet a szóhoz is csak másodlagosan köthetjük, hiszen a szónak csak a
benne foglalt hangokon keresztül van bármiféle nyelvezenei tulajdonsága.

A rím vizsgálatakor ezért is látszik célszerűnek mindig elmennünk a legkisebb hang-
alkotóig. Egyrészt, mert ezen a nyelvi működési szinten találjuk meg a rím legkisebb vál-
tozatát. Másrészt azért, mert a rímelő szekvenciák zenei minőségét értékelve is kénytele-
nek vagyunk erre a legvégső minősítő szintre visszalépni. Harmadsorban pedig erről a
szintről felfelé építkezve tudjuk meghatározni a szón belül is azokat a szekvenciamé-
reket, amelyek a rím nagyobb egységeivel valóságosan is egybeesnek.

A rím esetében a szószintű egybeesés a legritkább, és fűzzük hozzá mindjárt, egyúttal
a legköltőietlenebb is, hisz ez lényegében szóismétlést jelent. Ez a magyar nyelvű költé-
szetben vagy szükségtelen, vagy különleges lehetőség (Varga 2013: 12–17). A magyar
nyelv zenei alkata (hangrendi törvényeink) és jelentésszerkesztési sajátosságai ui. más

nyelvekkel összevetve olyan gazdag tárházát nyújtják a rímalkotásnak, hogy ez eleve főlegessé teszi a legprimitívebb rímforma alkalmazását.

Nyelvalkati okokból a magyar viszonyformánsok nem a főnevek előtt vannak, mint az előljárók a nyugati nyelvekben, hanem hátul, magukon a főneveken. Ráadásul a hangrendi törvényeknek köszönhetően ezek zömének mély és magas hangú változatai is vannak, ami a magyar költőt más anyanyelvűekhez képest a leghagyományosabb szóvégi rímek körében számtalan lehetőséggel kényezteti.

E lehetőségek elemzését másokra hagyva én most a magyar versek sorszekvenciáinak egy másik egybecsengetési lehetőségére szeretnék kitérni Simai Mihály *Találkozások* című poémájának 2012. évi változata alapján. Simai szépségköltészete bőséggel kínál elemeznivalót az irodalomtudomány számára. Költői nyelvezete a széphangzás igényének a nyelv minden működési szintjén nagy választékkal tesz eleget. A Karácsony Sándor-i intéssel egyetértve¹² alább ezek legkülönlegesebbjeivel, a gyökrímekkel foglalkozom.

A gyökrím fogalma új az irodalmi elemzésben. A szó eleji alliterációtól vagy a szóvégi ragrímtól nemcsak szokatlan, gyakorta szó belseji helyzetében különbözik. Maga a *gyök* megnevezés is vitás. Ma még mérvadó nyelvelméletünk legszívesebben tudomást se vesz róla, s a szótó valamely jelzős változatával próbálja körülírni. Ebben az alakban való használatát azonban mind nyelvészeti, mind irodalom-terminológiai okokból indokoltnak tartom.

A gyökrím Simai költészetében nemcsak a verssorok közötti, hanem a verssorokon belüli áthangzások és áthallások eszköze. Az áthangzás a gyökök egymáshoz közeli más-salhangzó-szerkezetére, olykor ellentétes hangrendű magánhangzóira alapul. Az áthallás pedig a hangalaki gyökváltozatok jelentésváltozataiból¹³ ered. A gyökrímpáros a rímek világában épp ebben a sajátos, finom zenei-jelentéstani komplexitásában egyedi. Vegyük példának előbb a *Találkozások* egyszerűbb gyökrímpárosát, amely az alábbi versszak első sorában található:

*élek és ez az áradás
se nyúlátakkal se fólia-
rekesztékekkel se homokzsák-
hegyekkel el nem zárható*

Az *élek* és az *áradás* szavakat a köztük levő viszonzyszavak félreérthetetlenül azonosítják. Ebben a verssorszerkezetben persze akkor is azonosítással állnánk szembe, ha másodiknak nem az *áradás* lenne, hanem akármilyen más. Az *áradás* szó azonban nem véletlen. Következik egyrészt ennek a negyedik ódatételnek a víz-, ill. folyószimbolikájából, másrészt – és nekünk most ez a fontosabb –, a sorkezdő *élek* szóból is.

Az emberi beszédhangok periodusos rendszere szerint a két szó *él-* és *ár-* gyökének *l/r* hangja képzéshelyi testvérhang, ezért egyben nemzetközi váltóhang is. A japánok, pl. akiknek a nyelvéből hiányzik a *l*, annak helyén következetesen *r*-t mondanak. A magyarban pedig a jelentésőrző gyökváltozatképzés egyik hanghídja a *l/r* váltakozás.

A nagyobb gyökcsoportha most nem kitekintve az *él-/el-/ell-* magas hangú gyökváltozatok (olyan szavakban, mint az *élni* és az *eleven*, *elem*; *ellik*) *hang-* és *gyökjelentéstani rokonai* az *ér-/er-* gyököknek (olyan szavakban, mint az *ér* /fn/, *érni*, *éríteni*, *érteni*, *erő*, *eredni*).

¹² „... ha irodalmat akarunk, nyelvet figyeljünk...” Karácsony 1993: 30.

¹³ A *dekonkretizált* gyökjelentésekről mint hangérzetekből összetett képzetekről vö. Győri-Nagy 2011: 168.

E magas magánhangzós gyökcsoportnak a magyarban mély magánhangzós változat-sora is van. Az *él-/el-/ell-* gyöksornak az *áll-/oll-* felel meg olyan szavakban, mint az *állni* (=lenni, létezni, fennállni), *ollózni* (=gidázni, utódot világra hozni), míg az *ér-/er-*nek az *ar-/ár-/or-* gyökök olyan szavakban, mint az *aratni*, *áradni*, *ordas*.

Emellett különleges villódzás keletkezik az *él-/ár-* gyök alapján az *élek* és az *áradás* szavak közt. Az anyanyelvű olvasóban ugyanazok az *áradó életre* asszociáló áthallások és ugyanazok a magas-mély hangsorok közti feszültségek, zenei áthangzások rímelnék egymásra a verssor elejéről meg a végéről, amelyek ezt a költővel így, és nem másképpen vettették papírra.

Figyelemre méltó ennek a különleges rímnek a helye is az ódatételen belül. Az *ENYÉM ez a pillanat* kezdetű és a *szétporlanak rajta sejtjeim* befejezésű tétel gondolatívében mintegy záróköként találjuk ezt a gyökrímes versszakot. Utána a gondolatív már a következő tétel felé hajlik át.

A másik gyökrímpárt ennek a nyelvzenéből épült hazakatedrális-versnek hasonló zárókőhelyén leljük. Utána következik a fordulat az egyéni bekerítettség, a szülőhazának való végletes, gyermeki kiszolgáltatottság állapota felől a haza *bekerítése*, a visszamenőleges téridőbeli meghódítás, majd az *én* kiteljesedése és a teljes önátadással történő tudatos, végleges meghódolás tartóoszlopai felé:

*repülővel szálltam a lúdbőrző
dűlők a fölborzolt mezők felett
kitörtem
bekerítettelek*

Ez a gyökrímpár az előbbihez képest más okokból sajátos. Először is most nem egyazon verssorban, hanem két szomszédosban található. Egyik tagja a sorvégen, a másik sorközben. S nem szókezdő helyzetben, hanem mindkettő szóbelsőben. Ráadásul két olyan szerkezetes szóban, amelyek magánhangzóinak hangrendi képlete épp a fordítottjai egymásnak. A *lúdbőrző* szó szerkezetében a mély hangrendű elem áll elől, és ezt követi a magas hangrendű gyök, egy magas hangrendű toldalékkal. A *fölborzoltban* magas hangrendű az első szóelem, és ez után áll a mély hangú toldalékos, mély magánhangzós gyök.

A *-bőrz-* és a *-borz-* magas-mély ellentétpontozása a mássalhangzó-szerkezet különlegessége miatt szól ki különös erővel a szóbelsőből, amely egyébként nyelvélektanilag a szóérzékelés „leghomályosabb” helye (Kelemen-Nagy 1982: 104). Ennek fő oka a *rz* hangpáros, amely a lengyel nyelv hangjainak periódusos rendszerében zöngés pergő affrikátaként kitöltött hely. Szóvégi helyzetben mindössze három magyar szóból ismerjük. Ezek egyike a *borz* gyökfőnév¹⁴.

Ez a nagy akusztikai erejű hangegyüttállás ennél jóval gyakrabban keletkezik a magyarban is. Mivel a hivatkozott akadémiai mű nem gyöktár és nem is morfématár, hanem szótár, nem tünteti föl az ilyen végződésű gyököket sem. Pedig létezik a magyarban a *borz* gyökfőnév mellett egy *borz-/berz-* gyökpár is. Ezek képzetjelentéseikben egymással mind összefüggnek. A gyökpár magas hangrendű tagja a *berzenkedik* igéből ismert. A mélyhangú pedig olyanokból, mint a költeményben is szereplő *borzol*, ill. a *borzad*, *borzaszt*, *borzong* stb.

¹⁴ A másik kettő (két további idegen szó mellett) a *torz* és a *torzonborz* vö. Papp 1994: 535. Az *rz*, *rs*, *rzs* típusú magyar szóvégek és a közép-európai pergő affrikáták hanggenetikája szerintem máig tisztázatlan.

De ugyanez a hangegyüttállás keletkezik akkor is, amikor -r gyökvéghez -oz-/-öz-/-ez-/-éz- igeképző járul, majd fő- és melléknévesítés során ez az igező -rz- végűvé rövidül. Ezt látjuk a *lúdbőrző* esetében is, melyet a mai magyar anyanyelvűek zöme bizonyosan még csak nem is rövidített volna, hanem *lúdbőrözőként* használná. A gyökrímpáros -bőrz- tagja tehát amolyan kvázigyök csupán, hisz valójában rövid igező. Létrejöttében és a költői szándék vezérlésében döntő lehetett a mély magánhangzós *borz-* gyök megléte a vers nyelvi alakulásának eszközválasztási folyamatában.

Ugyanakkor a mindkettőjük hang- és jelentéstani alapját képező, magánhangzótlán *br* ősgyök már magában is elég markáns elem ahhoz, hogy expresszív ereje a *bőr* és *borz* magánhangzós változataiban is megmaradjon.

A gyökrímpáros e különleges mássalhangzó-szerkezetének akusztikai ereje mellett hangzeneileg az is fontos ebben az ellenpontos rímszerkesztményben, hogy a költő nagyon is tudatos hangváltozat-választással egyszerre több szinten csengeti össze a szóalkotó hangzókat.

A kettős hangrendi ellentétet, amelyet főntebb a *lúdbőrző* és a *fölborzolt* szó szerkezetében a mély és magas hangrendű tő- és toldalékelemek fordított sorrendezésével kapcsolatban írtunk le, nem csak a gyökök rokon jelentéssugalmával hozza vonzási viszonyba. Azzal is, hogy a -*borzolt* elé nem a *fel-* igezőt illeszti előtagnak, hanem annak *föl-* változatát. Ezzel nemcsak őrizi az azonos funkcióhelyen levő elemek ellentétes hangoltságának elvét, hanem ellentétes funkcióhelyről hangzási, sőt hangizmonosságot is teremt (*föl-*; -*bőrző*). Így még erőteljesebb egységbe fonja ezt a többszörösen ellenpontosított rímszerkesztményt.

Hogy milyen finom költői döntések játszanak szerepet Simai Mihály nyelvi választásában, azt jól szemlélteti a *föl-* változatot tartalmazó sor vége is. Itt ugyanis a -*tt* meghatározóragos *fel-* változat áll. Köznapi nyelvhasználatunkban mi, anyanyelv-tulajdonos közemberek is hol ezt, hol a *föl-* igezőt választjuk. Zömünkönél nem akaratlagos, hanem ösztönös széphangzási szempontok irányítják döntéseinket. Nekünk is a zenei szabályok átszötte anyanyelv diktál.

A költőnek is, mint láttuk, sugall, olykor diktál az anyanyelv. Ám itt a választás nyilvánvalóan tudatos, hisz ennek a többszörösen ellenpontosított, több szinten egybefont rímszerkesztménynek a második sorát az a *felett* zárja, amelyre a külön sorba tördelt, és ezért külön értelmi hangsúllyal ellátott *bekerítetttelek* rímek. Ezzel a helyére került ez a bonyolult mintázatú zárókő, s új ívszegmensen épülhet tovább a hazakatedrális költemény.

*

Remélem, ezzel az elemzés példával igazoltam, hogy az irodalomtanítás olyan pedagógusok kezében van a legjobb helyen, akik anyanyelvi és irodalmi képzést egyszerre kapnak.¹⁵ Az anyanyelvi és irodalmi nevelés hatékonysága, az empatikus társadalomkörnyezet újrépülése érdekében az alapozó szaktudományoknak nyitniuk kell a költők, írók meg az anyanyelv-tulajdonos felnőtt társadalom anyanyelvére és anyanyelv szemlélete felé.¹⁶

¹⁵ Karácsony Sándor nagyszerű irodalmi nevelési művét is az az alap gondolat hatja át, hogy az irodalmi elemzés egyúttal mindig nyelvi elemzés is (Karácsony 1993: passim).

¹⁶ Figyelemre méltónak és egyben figyelmeztetőnek tartom magyar zenetudósok, költők, írók nyelvi- és nyelvtudományi teljesítményeit Kodály Zoltántól Illyés Gyulán, Kiss Dénesen keresztül Czákó Gáborig, akiknek ilyen tárgyú munkásságát a „hivatásos” nyelvészet máig nem hajlandó tudomásul venni.

IRODALOM

- Bálint Sándor 1957: *Szegedi Szótár II.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Győri-Nagy Sándor 2001/2013: *Kultúrokológia.* Gödöllő–Kiskunmajsa: SZIE KTI Kultúrokológiai és Környezeti Kommunikációs Tanszék – MÖF Európai Kommunikációs Intézet.
- Győri-Nagy Sándor 2002/2010: *Környezeti kommunikáció.* Gödöllő–Kiskunmajsa: SZIE KTI Kultúrokológiai és Környezeti Kommunikációs Tanszék – MÖF Európai Kommunikációs Intézet.
- Győri-Nagy Sándor 2008: *Fa ága rüggyével. Életjelek és mai örökítési formák a magyar kultúrában.* Kiskunmajsa: Magyar Ökoszociális Fórum Európai Kommunikációs Intézet.
- Győri-Nagy Sándor 2011: Kultúrjelentések Nyelviesülése: A hang és az érzet, A gyök és a képzet. *Életünk*, 3–4. 152–173.
- Győri-Nagy Sándor 2015: A Szépség Bátorsága. *Szeged* 27, 2. 28–32.
- Karácsony Sándor 1938: *Magyar Nyelvtan Társas-Lélektani Alapon.* Budapest: Exodus Kiadás.
- Karácsony Sándor 1985: *A Magyar észjárás.* Budapest: Magvető Kiadó.
- Karácsony Sándor 1993: *Az Irodalmi nevelés.* Budapest: Szent Gellért Egyházi Kiadó.
- Kelemen Janka – Nagy Sándor 1982: Bázisos Folyamatok A Nyelvi Ismeretek Elsajátításában És Működésében. *Idegen Nyelvek Tanítása*, 4.
- Kiss Dénes 1993: *Ősnyelv-Nyelvős?* Lakitelek: Antológia Kiadó.
- Papp Ferenc 1994: *A Magyar Nyelv Szóvéghmutató Szótára.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Simai Mihály 1974: *Kenyérszegő.* Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Simai Mihály 2012: *Valaki mindent elszeret.* Válogatott Versek. Budapest: Hungarovox Kiadó.
- Tüskés Gábor 2014: *In Memoriam Tüskés Tibor. Emlékezések, Esszék, Dokumentumok.* Budapest: Reciti Kiadó.
- Tüskés Tibor 1980: Simai Mihály: Kenyérszegő. In: Tüskés Tibor 1980: *Mérték és mű.* Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó. 408–413.
- Varga Fanni 2013: *Alakzatok Simai Mihály „Valaki mindent elszeret” című kötetében.* Szeged: Szakdolgozat, SZTE BTK, Magyar Nyelvi Tanszék.
- Váci Mihály 1971: *Százhuszat verő szív.* Válogatott Versek 1955–1970. Budapest: Magvető Könyvkiadó.
- Veres Péter 1979: *A gondviselő társadalom.* Budapest: Magvető Kiadó, Budapest.
- Vértes O. András 1987: *Érzelmi világunk és a nyelv történeti változásának kölcsönhatása.* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.

*My Two Homelands**The comparison of Simai Mihály's poem titled Találkozások and József Attila's Hazám for Hungarian Literature teachers*

The study is about the contemporary poet Simai Mihály's poem published in 2012, titled *Találkozások* (Meetings), which contains a language and literature analysis. The linguist, culturo-ecologist author of this study claims the poem to be on par with the best of Hungarian poetry, and also recommends being a mandatory part of the High School Curriculum. The analysis shows how the compressing nature and melodious laws of the Hungarian language tie in together with a special rich arsenal of poetry.

Új típusú pedagógus-továbbképzések kidolgozása az Eszterházy Károly Főiskolán és a Gyakorlóiskolában

MOGYOROSINÉ HERCZEG ÉVA

mogyorosinehe@ektf.hu

*Eszterházy Károly Főiskola Gyakorló Általános Iskola,
Középiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény*

Kulcsszavak: *elektronikus szak módszertan, gyakorlatorientáció, hátrányos helyzet, NAT, pedagógusképzés*

Az „Együttműködés az Észak-magyarországi pedagógusképzés megújításáért” (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0005) pályázati program célja olyan tudományos megalapozottságú, gyakorlatorientált pedagógusképzés létrehozása, melynek fókuszában a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása, az ehhez szükséges módszertani ismeretek bővítése áll. Az Európai Unió által támogatott projekt keretében azt a célt tűzte ki az Eszterházy Károly Főiskola, hogy az oktatók és a gyakorlóiskolai szakvezetők közreműködésével egy, a megújult Nemzeti alaptanterv törvényi szabályozásával összehangolt és az Észak-magyarországi régió társadalmi problémáira válaszokat kereső tanárképzési modellt dolgoznak ki.

Az Eszterházy Károly Főiskola a Miskolci Egyetemmel konzorciumi együttműködéssel valósítja meg a felsőoktatási pedagógusképzés minőségi megújítását. A projekt általános célkitűzése tehát a felsőoktatás minőségének javítása, valamint a felsőoktatás szerepének bővítése a foglalkoztathatóság növelésében. A program megvalósítói azt szeretnék elérni, hogy hosszútávon az Észak-Magyarországon folyó felsőoktatási pedagógusképzések és ezek gyakorlata megfeleljen a tudásalapú gazdaság kihívásainak, a valós társadalmi elvárásoknak, alkalmazkodva a köznevelési rendszer követelményeihez.

A program kidolgozása során részcélokat is megfogalmaztak:

- a pedagógusképzés minőségi fejlesztéséhez, magas színvonalának biztosításához szükséges kutatási kapacitások és tudástár bővítése;
- a tartalmi és szakmódszertani korszerűség és versenyképesség biztosítása;
- a pedagógusképzést segítő szakmai tartalomfejlesztés megvalósítása;
- a tanárképzés belső szervezeti feltételeinek kiépülése, a működési szabályok szerinti kialakítása;
- a felsőoktatási, köznevelési térségek pedagógiai kutató és szolgáltató feladatait ellátó, a pedagógusképzést nyújtó felsőoktatási intézményeket koordináló és szakmailag támogató térségi pedagógiai központok továbbfejlődése és hálózatának erősödése;
- a köznevelési intézmények teljes körű hozzáféréseinek elérése a térségi pedagógiai központok szolgáltatásaihoz.

Az öt modulból álló pályázat öt különböző szegmensre koncentrált ugyan, de a végső cél az, hogy egy országosan elismert képzési struktúra alakuljon ki, mely nagy hangsúlyt fektet a gyakorlati képzésre, és újrapirozicionálja a Comenius Kar tanító- és óvóképzését országos szinten is. Az öt alprojekt szoros együttműködésben valósítja meg a kitűzött célok eléréséhez szükséges feladatokat. Jelen írás a „Együttműködés az Észak-magyarországi pedagógusképzés megújításáért” K/4-es alprojektjében folyó tevékenységet mutatja be részletesen. Az alprojekt legfontosabb feladatai: a jelenlegi pedagógus-továbbképzési kínálat összevetése a NAT 2012 célkitűzéseivel, hiányterületek kimutatása; szaktárgyi megújító képzések kidolgozása a hiányterületekre vonatkozóan, öt pedagógus-továbbképzés kipróbálása; külföldi tapasztalatszerzés, jó gyakorlatok megismerése; elektronikus szakmódszertani folyóirat létrehozása.

Szaktárgyi ismeretmegújítás – új típusú képzések

2013 szeptemberétől a köznevelési intézmények a NAT 2012 alapján készített kerettantervek alapján végzik oktató-nevelő tevékenységüket. Az új dokumentumok új követelményeket, elvárásokat fogalmaznak meg a pedagógusokkal szemben is. Ahhoz, hogy a következő időszak pedagógus-továbbképzési programjai hatékonyak legyenek, szükségessé vált a jelenlegi pedagógus-továbbképzési programok tartalmi és szemléleti egybevetése a NAT 2012 célkitűzéseivel és elvárásaival. Ennek kapcsán a K/4-es alprojekt keretében 2014 tavaszán megtörtént a jelenlegi pedagógusképzési és -továbbképzési anyagok dokumentumelemzése, valamint a hiányterületek kimutatása. A 2012-ben megújult Nemzeti alaptanterv fejlesztési követelményeinek gyakorlati megvalósítására való felkészültségről és az egyes területekhez kapcsolódó továbbképzési igényekről 300 pedagógust kérdeztünk meg kérdőíves felmérés formájában. Ennek eredményeként kiderült, hogy hiányterületek mutatkoznak többek között az IKT tanórai alkalmazása, a kooperatív tanulásszervezési eljárások, az óvodai és a tanítói tevékenységet segítő képzések terén. A kutatás arra is rámutatott, hogy a részvétel szempontjából a digitális kompetenciák fejlesztésére lenne a legnagyobb igény, a műveltségi területek esetén is az informatikával kapcsolatban lenne a legnagyobb az érdeklődés. Második helyen szerepelt a hatékony, önálló tanulás kulcskompetenciája. A felmérés alapján jól csoportosíthatók a NAT által előírt területek, tehát láthatóvá vált, hogy érdemes ezeknek megfelelően kínálni a programokat, „programcsomagokat”.

A pályán dolgozó pedagógusok továbbképzéssel kapcsolatos igényeinek feltárása és megismerése után szükségessé vált, hogy az elképzeléseket harmonizáljuk a felsőoktatási szakemberek koncepcióival. Ennek egyik lépése volt egy szakmai fórum megszervezése, melyen – felsőoktatási és köznevelési szakemberek bevonásával – a jelenlegi pedagógusképzési és pedagógus-továbbképzési programok és a NAT 2012 koherenciáját, illetve a pályán lévő kollégák igényeiről szóló tanulmány következtetéseit tárgyalták meg a résztvevők.

A kutatások, igényfelmérések eredményeit feldolgozó közös szakmai fórum ajánlásainak megfelelő pedagógus-továbbképzési programok fejlesztésének előkészítése érdekében egy közös képzést tartottunk a programokat és módszertani segédleteket kidolgozó team tagjainak. A teamekben egy szaktanszéki és egy gyakorlóiskolai kolléga dolgozott együtt. A képzésen előtérbe került a pedagógus-továbbképzési programok akkreditációja, az akkreditációs eljárás lépései, az akkreditációs űrlap kitöltéséhez kapcsolódó gyakorlati tanácsok megbeszélése, valamint a kidolgozandó programok kereteinek véglegesítése.

A kutatást és az igényfelmérést követő szakmai fórumon és képzők képzésén megfogalmazott hiányterületekre koncentrálna a kidolgozott elveknek megfelelően kezdődött meg a pedagógus-továbbképzési programok fejlesztése szaktanszéki és gyakorlóiskolai kollégák együttműködésében. Kidolgoztunk harmincegy 30 órás továbbképzési programot és a hozzájuk kapcsolódó módszertani segédletet. A programok akkreditációját követően olyan moduláris képzésekkel bővül az intézmény kínálata, mely valódi válaszokat ad, fejlődési lehetőséget biztosít a pályát most kezdő és a több éve a szakmában tevékenykedő pedagógusok számára egyaránt. Főként a pedagógiai-pszichológiai tárgyakhoz kapcsolódó, a hatékony tanulásszervezést elősegítő, valamint a különböző osztálytermi konfliktusok megoldására specializálódott ismeretek bővítésére került sor. A kidolgozandó pedagógus-továbbképzések listáját igyekeztünk úgy összeállítani, hogy teljes egészében megújító programokat hozunk létre. Olyan gyakorlatias képzéseket kínáltunk, amelyek a tanítók és tanárok számára nemcsak elméleti, hanem gyakorlati haszonnal is járnak, s a mindennapi munkájukat hatékonyan segítik majd. Kiemelt cél volt a képzéskidolgozók számára annak figyelembevétele, hogy ezek az új programok segítsék a pedagógusok kompetenciáinak fejlődését is, hiszen a pedagógus-előmeneteli rendszer folyamatában ennek kiemelkedő szerepe van. A következő új típusú pedagógus-továbbképzések kidolgozására került sor:

- A geoszférák környezeti problémái,
- etnobotanikai és Pannontáji értékek,
- módszertani válaszok a matematikatanítás legújabb kihívásaira,
- korszerű módszerek a fenntarthatóság, környezettudatosság fejlesztésében,
- a környezeti nevelés elmélete, korszerű módszerei, stratégiái, gyakorlata és a biomimikri mint innovációs lehetőség a fenntarthatósági szempontú oktatásban,
- modern technológiák alkalmazása az angol nyelv oktatásában,
- korszerű szervezési eljárások és újszerű módszerek a német nyelv tanításában,
- az IKT eszközök alkalmazása a magyar irodalom- és nyelvtanórákon,
- a történelemtanítás új szakmai és módszertani ismeretei,
- az önformálás filozófiai gyakorlatai, mint az erkölcsi nevelés egyik módszere,
- a pedagógiai értékelés perspektívái – a fejlesztő értékelés lehetőségei,
- a hatékony önálló tanulás pedagógiai támogatása,
- sajátos nevelési igényű tanulók mentálhigiénés problémái,
- hatékony önálló tanulás (önszabályozó tanulás pszichológiája),
- pályaismereti és önismereti tartalmak on-line felületei és ezek funkciói az iskolai pályaaorientációs tevékenységben,
- szociális képességfejlesztés (szociális csoportmunka lehetőségei az iskolában),
- nemzeti öntudat, nemzeti identitás,
- komplex művészeti nevelés,
- módszertani megújulás az ének-zenei nevelésben,
- a médiaműveltség fejlesztése a középiskolában,
- korszerű információforrások a könyvtárpedagógiában,
- mozgás-szervrendszeri és belgyógyászati elváltozások prevenciója és mozgásterápiája az általános iskolában,
- közgazdásztanárok új feladatai a tudásgazdaságban,

- problémamegoldó gondolkodás fejlesztése az algoritmizáló képesség fejlesztése révén elsősorban a számítógépes mérés, irányítás és a robotika eszközeinek felhasználásával,
- rendezvényszervezés különböző korosztályoknak a köznevelési intézményekben,
- mérések (nemzetközi, hazai, kompetenciamérés),
- komplex művészeti nevelés 6–10 éves korosztályban. Komplex művészeti projektek tervezése a különféle művészetek mozaikszerű összeszervezésével,
- a heti 5 órás testnevelésben megjelenő új tartalmak, lehetőségek az 1–4. osztályban
- inkluzív nevelés az óvodában - a befogadó pedagógus,
- prevenciók lehetőségei az óvodai mozgásfejlesztésben,
- néptáncra alapuló komplex képességfejlesztő program.

A projekt egyik újdonsága a néptáncra alapuló komplex képességfejlesztő program kidolgozása, melyben a tatai Kenderke Református Alapfokú Művészeti Iskola közreműködő partnerként vett részt. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az alapképességek jelentős mértékben fejleszthetők különféle népi játékok és a néptánc tanításával. A módszer lényege, hogy a csoportosan elvégzett foglalkozás közben egyszerre fejleszthetőek a sport, a zene műveléséhez szükséges alapképességek. A foglalkozásokkal megvalósítható a differenciált aktivitás, a különböző képességű tanulók saját közösségeikben történő integrált fejlesztése is.

A kidolgozott 31 pedagógus-továbbképzési program közül ötöt pilotképzés során megvalósítottunk. A pilotképzés kínálatát úgy állítottuk össze, hogy az lefedje az egyes karok tevékenységét. Alsó tagozatos – mindennapos testnevelés –, természettudományos, bölcsész, pedagógiai-pszichológiai tartalmú és a néptáncra alapuló komplex képességfejlesztő programot próbáltuk ki, mindezeket pedig egy általános (NAT 2012 és kerettantervek) előadás megtartásával vezettük be. A pedagógus kollégák nagy érdeklődése és a képzések végén kapott visszajelzések alapján elmondható, hogy az új típusú pedagógus-továbbképzések pilotjai sikeresek voltak.

Jó gyakorlatok az oktatásban – külföldi tapasztalatok

A projektben célként tűztük ki, hogy a hazai tapasztalatok megismerését követően a külföldön jól működő, a hazai oktatási rendszerrel könnyen harmonizálható jó gyakorlatokat megismerjük és átvegyük. Lehetőséget teremtettünk külföldi tanulmányutak szervezésére. Kollégáink először az eisenstadti főiskolán tettek látogatást, ahol az óvodapedagógusok és a tanítók gazdagodtak értékes szakmai tapasztalatokkal. A tanulmányút legfontosabb célja az volt, hogy betekintést nyerjenek az osztrák tanító- és óvóképzés folyamatába, a hallgatói gyakorlatok rendszerébe, a szakvezetői tevékenységek folyamatába. A tanulmányút programjában a tanítóképző intézmény megismerése mellett iskola- és óvodalátogatás, kollégákkal való eszmecsere, tapasztalatcsere is szerepelt. A szemináriumokon megismerhették a gyakorlati szemeszter felépítését, lényeges elemeit, követelményeit, valamint a mentorok szerepét, feladatait.

Ezt követően a szakmódszertanos és a szakvezető kollégáknak lehetőségük volt arra, hogy Kasselben ismerkedjenek meg a tanárképzés ottani rendszerével az intézményi felkészítéstől egészen a külső gyakorlati helyeken folyó munkáig. A tanulmányút elsődleges célja az volt, hogy megismerjék a német tanárképzés rendszerét, a kasseli egyetem tanárképzési sajátosságait, valamint képet kapjanak a tanárképzési központ működéséről. A

szemináriumokon megismerhették a gyakorlati szemeszter felépítését, lényeges elemeit, követelményeit, valamint a mentorok szerepét, feladatait. A tanulmányút programjában a tanárképző intézmény megismerése mellett iskolalátogatásra, kollégákkal való eszmecserére, tapasztalatcserére is sor került. Mindkét tanulmányútról elmondható, hogy a résztvevők sok hasznos ismerettel gyarapodtak, konstruktív együttműködés valósult meg az osztrák, illetve német szakemberek és a látogató kollégák között, valamint szó esett további együttműködési lehetőségekről is.

Szaktársadalmi folyóirat

A pályázatban vállaltuk egy elektronikus szaktársadalmi folyóirat létrehozását is, amelyben a program során szerzett tapasztalatokat, a kidolgozott megújuló pedagógus-továbbképzési kínálatot, valamint a pedagógusképzéssel kapcsolatos újdonságokat szeretnénk publikálni. A tematikus számok többek közt a különböző műveltségterületekhez kapcsolódó ismeretekkel, a módszertani megújulás lehetőségeivel, jó gyakorlatok bemutatásával foglalkoznak majd.

Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy „Együttműködés az Észak-magyarországi pedagógusképzés megújításáért” pályázat K/4-es modulja lehetőséget adott arra, hogy a gyakorló pedagógusok és a főiskolai oktatók közös munkája eredményeképpen megújuló pedagógus-továbbképzések jöjjenek létre. Ezek segítik a pedagógusok oktató-nevelő munkáját, hozzájárulnak a pedagógusok kompetenciáinak fejlődéséhez, ezáltal is biztosítva a további magas színvonalú és hatékony szakmai munkát. A pályázat egészét tekintve pedig hiszünk abban, hogy az általánosan megfogalmazott célok és a közvetlen projektcélok megvalósulnak, ezzel is segítve a felsőoktatás minőségének javulását és alkalmazkodását a köznevelési rendszer követelményeihez.

Developing new types of teacher training in the Esterhazy Karoly College and Training School

“Cooperation for the renewal of teacher training in the North of Hungary” (TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0005) grant program aims to create a science-based, practice-oriented teacher training, which focuses on disadvantaged students’ catching up and broadening methodological knowledge.

The ultimate goal of the five-module application is to develop a nationally recognised training structure that places great emphasis on practical training. This paper presents the project K/4 module current activity in detail. The main tasks of sub-projects: the comparison of the current teacher training provision in the 2012 NCC (National Core Curriculum)’s objectives; checking for missing areas; developing new subject renewal training courses for those missing areas; testing five teacher trainings; gaining experience abroad, learning about good practices; creating an electronic magazine on professional methodology.

Amiről a vizek mesélnek...

Fenntarthatóéletmód-tábor gyerekeknek

JUHÁSZ M. TÜNDE

szin-thy@freemail.hu

Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola

Kulcsszavak: életmódtábor, fenntartható fejlődés, környezetvédelem, motiváció, szummatív értékelés

Bevezetés

A ma emberének az egészséges, elegendő ivóvíz megteremtése és fenntartása a legnagyobb kihívás, ezért a kampány a víztakarékosságra és a tudatos vízhasználat elterjesztésére fókuszál.

A fenntartható életmód kampány keretében az Aktív Völgyiség Egyesület 5 napos, oktatással egybekötött életmódtábort szervezett Izményben, a Hegyhát Erdei Iskolában. E program környezeti nevelési részének kidolgozásában és megvalósításában vettem részt az elmúlt évben.

A képzés egy előző évi sikeres projekt, a *Cseppben a jövőnk* kampány folytatása, melynek mottója a kínai mondás: „Az ezer mérföldes utazás is egyetlen lépéssel kezdődik.” Ez tükrözi a projekt célját: minden apró cselekedet sokat jelent a jövő ivóvízhiányának megakadályozásáért.

Az oktatási intézmények tantervi struktúrája több ponton érinti ezeket az összefüggéseket, de a tananyag szárazsága, vagy az interaktivitás kis mértéke miatt nem esik elég hangsúly sem a problémára, sem a környezetünket élhetőbbé tevő hétköznapi cselekedetekre. A célcsoport a 10–15 éves korosztály, mert úgy gondoltuk, hogy ők a legfogékonyabbak az információk, alternatívák elfogadására.

Az oktatás egy hete alatt nemcsak a tanórai elméleti ismereteik szilárdultak meg a gyerekeknek, hanem olyan fenntartható viselkedésmintákat sajátítottak el, amelyek jól beépülhetnek a mindennapi környezettudatos tevékenységek sorába. Ügyességi feladatok, a lakásban használt tárgyak interaktív bemutatója, kísérleti labor, játékos víz-kvíz, vízkeménység-mérés, vízlábnym-számítás és a „vízfűgöny” színpadi alkotó tevékenysége tette örök élménnyé a környezettudatos magatartási formák elsajátítását.

Az Izményi életmódtábor 28 gyermekkel az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program LEADER pályázati forrásából valósult meg 1,5 millió forint értékben.

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
a vidéki területekbe beruházó Európa

Az életmódtábor tematikája

A képzés során 5 napig napi 8 órában foglalkoztattuk a gyermekeket a napi rutinfeladatok elvégzése mellett. Minden nap a környezetvédelmi státuszhoz rendeltük az öltözetet, mely hangulatában is tükrözte a napi célokat, feladatokat, kihívásokat. Az első foglalkozás minden nap drámapedagógiai módszerekkel gazdagított ráhangoló feladatokkal kezdődött, és ugyanígy játékkal zártunk minden képzési napot az értékelést követően, ahol a nap legjobb teljesítményét nyújtó diákokat jutalmaztuk.

A képzésen a tanulók képzési füzetet vezettek, melybe rögzítették tapasztalataikat, élményeiket.

„Víz, víz, tiszta víz” – öltözz fehérbe! – 1. nap!

A képzést kapcsolatteremtéssel és bemutatkozással indítottuk, majd elkészítettük az egyedi azonosító kártyákat a TU-TAJ-okat. Ezen a napon a víz körforgása, a folyóvizek útja a természetben és a vízbázisaink volt a központi témánk.

VÍZGYŰJTŐ FÜZET
Amiről a vizek mesélnek...
Január 2012.

NÉV: .....
OSZTÁLY: .....
ISKOLA: .....

1. ábra: Vízgyűjtő füzet

Ahhoz, hogy tudatos vízhasználók legyünk, tisztában kell lennünk a vizekkel kapcsolatos elemi folyamatokkal, ismernünk kell a víz körforgását. A foglalkozás a természettudományos szemléletformálás alapjait teremti meg a figyelemfelkeltés, a bemutatás, szemléltetés eszközeivel. Célja a belső és külső motiváció megteremtése, figyelem koncentrációja a víz fogalomkörére. A különböző korosztályok közötti differenciálás az elméleti ismeretek kerettanterv szerinti követelményrendszerének áttekintésével valósul meg.

KERESS VALAKIT, AKI...	
Már járt a tengernél	
Szénsavas ásványvizet kedveli	
Ivott már forrásvizet	
Utazott már hajón	
Úszott a Balatonban	
Ázott el esőben	
Látott már vízesést	
Segített az árvízkárosultakon	
Általában zuhanyozik a fürdés helyett	
Tudja, mikor van vízkereszt	
Poharat használ fogmosásnál	
Tudja, melyik hónap a vízöntőé	

1. táblázat: Feladatlap

Jelképkártyák segítségével verseket, mondókákat, énekeket daloltunk az esőről, tóról, húsvétról, majd megtekintettünk egy rövid videofilmet a felszíni vizekről, melynek tapasztalatait terepasztalon rögzítettük. Térképen ismertettük Magyarország folyóvizeit.

A felszín alatti vizekről leírás alapján egyszerű modellt készítettek a tanulók, melyről ki-előadást is tartottak.

MINTAFELADATLAP:

FELSZÍN ALATTI VIZEK

A felszín alatti vizek a közzetsemmekkel állnak szoros kapcsolatban. A Föld szilárd kérgét alkotó kőzeteket 2 csoportba osztjuk víztartó képességük alapján:

- **víztartó réteg:** szemcséi, repedései között nagy mennyiségű víz található, pl: homok, mészkő
- **vízáró réteg:** nem engedi át a vizet, bár önmaga tartalmazhat nagyobb mennyiséget is, pl.: agyag

1. feladat

Figyeld meg, hogyan tárolódhat a víz a legfelső víztartó rétegben! Tegyél homokot a mű-agyag tálba, majd adagold a vizet addig, míg „nedves” lesz!

TALAJNEDVESSÉG:

A talajszemcsék felületéhez szorosan tapadó vízmolekulákból áll.

Növeld tovább a vízmennyiséget és figyeld az edény oldalán a talajvíz kialakulását!

TALAJVÍZ:

A legfelső vízzáró réteg fölött elhelyezkedő, a talajszemcsék pórusait kitöltő, egybefüggő víz.

Készíts közepes mélyedést a tál közepén és adagold tovább a vizet! Figyeld, mi történik a mélyedésben!

BELVÍZ:

Esővízből és hóléből, a felszínre emelkedő talajvízből és az árvédelmi töltések alatt átszivárgó vízből származó felszíni víz. A belvízzel elöntött területeken elpusztul a vetés vagy megkészik a talaj művelése. A veszélyeztetett területeken bizonytalan a termelés, csökken a terméseredmény. A káros belvíz csatornahálózattal vezethető le.

2. feladat

Rétegezz óvatosan a palackba vízzáró és víztartó kőzeteket egymásra több rétegben!

Csepegtess rá óvatosan vizet!

Mit tapasztalsz? Mi a következménye a jelenségnek?

Fúrd át a felső vízzáró réteget, majd töltsd tovább a vizet!

RÉTEGVÍZ:

A rétegvíz a kőzetek pórusaiban helyezkedik el két vízzáró réteg között, az első vízáadó rétegtől legalább egy vízzáró réteg választja el. A nagy nyomás alól érkező rétegvíz az artézi víz.

RÉSVÍZ:

A kőzetek repedéseiben elhelyezkedő összefüggő felszín alatti víz. Közöttük a legismertebb: a karsztvíz (mészkőben).

KÉSZÍTS A MODELLEDHEZ MAGYARÁZÓ FELIRATOKAT!

A kerti tó lehetőséget biztosított az állóvizek életciklusának bemutatására.

A délutáni terepgyakorlaton a vizek melletti viselkedési szabályokat sajátították el a tanulók, és a tópart varázsáról készítették szabadon választott bemutatót, volt, ki kompozíciót, volt, ki divatbemutatót, volt, ki albumot készített gyűjtési anyagaiból.

Ezen a napon készítettünk tengervizet, vízmértékkel poharakba számoltuk vízkészleteinket és megismertük a legegyszerűbb víztisztítási módszereket: az ülepítést és szűrést.

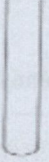
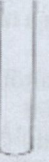
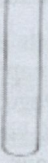
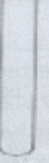
„Víz az életető erő” – öltözz zöldbe! – 2. nap

Ezen a napon feladatok segítségével a gyerekek élményt nyújtó tevékenységek végzése közben tudatosították, hogy a legnagyobb földi lélettér a víz. Az itt élő élőlények speciálisan alkalmazkodtak ehhez az lélettérhez. Jártunk Noé bárkáján, óceánná változtattuk a fürdőszobát üvegmatricák segítségével, delfin puzzle-t is kiraktunk, valamint megismerkedtek a vízi, vízparti élőlények hangjával.

KÍSÉRLETEZZ!

A délutáni laborgyakorlaton játékos képességfejlesztő feladatok, kísérletek során bizonyítjuk, hogy a víz az élőlények testét felépítő fontos vegyület, a legfontosabb oldószer, szerepe van a hőszabályozásban, az érzékelésben. A tanulók megismerik a kísérletezés balesetvédelmi és tűzvédelmi szabályait, és elsajátítják a laboratóriumi viselkedés legfontosabb ismérveit is. A gyakorlatokhoz feladatlapok készültek

Az esti program keretében a *Sivatagi show* című film segítségével az élőlények különleges alkalmazkodását figyelték meg a vízhiányhoz.

1. Élőlények vízszertalmának kimutatása:	
Eszközök:.....	
Anyagok:.....	
A vizsgálat menete (rajz):	
	
Tapasztalat: A lémosóvegek falán hevítés hatására ..... jelent.	
Megfigyelés, következtetés:.....	
2. Fűszerpaprika olajtartalmának bizonyítása.	
Eszközök:.....	
Anyagok:.....	
A vizsgálat menete (rajz):	
	
Tapasztalat: A vízben a paprika ..... oldódott, a víz ..... gyullt össze, ezért a folyadék ..... színű maradt, az olajban ..... oldódott, ezért a folyadék ..... színű lett, a víz-olaj keverékben csak az .....-ban oldódott, a ..... állászat maradt.	
Megfigyelés, következtetés:.....	

2. ábra: Kísérleti feladatlap

„Víz és az ember” – öltözz pirosba! – 3. nap

A nap célja vizek és a hozzájuk kapcsolódó jelenségek, létező és kitalált élőlények sokféleségének bemutatása tantárgyi koncentrációk segítségével.

Kreativitás fejlesztése, az alkotó tevékenység erkölcsi tartalmának megerősítése, csoportkohézió növelése. Az első foglalkozáson a művészek szemével láttattuk a vizeket:

- „Névkereső” – kit, mit ábrázolnak a képek?
- „Tulajdonos kerestetik” – ki, mi hagyta el a tárgyakat?
- „A pataktündér tánca” – mozdulj a zenére!
- „Muzeális” – kit, mit ábrázolnak a képek, ki az alkotó?
- „Idézhető” – honnan származik az idézet?

A második foglalkozáson saját tapasztalataikat fordították a művészet nyelvére a gyermekek:

- Rímfaragás – készíts verset max. 50 sorban, amely a vizek szépségéről szól!
- Szófolyam – írd rövid történetet a vizek lakóiról max. 1-1,5 oldalban!
- Esőtánc – készíts 2-3 perces táncprodukciót a vizekről!

Délután folyamán a gyerekek játékos sportfoglalkozás keretében ismerték meg a „vizes” szakmákat. A régmúlt és a mai kor vizes foglalkozásaihoz hasonló tevékenységeket végeztek.

- Halászat: kerítsd be az ellenfél játékosait, hogy ne szakadjon el a háló!
- Hajóvontatók: húzd át a medencén az ellenfél csapatát!
- Gyarmatosítók: juttasd el az építkezéshez szükséges elemeket a túlpartra és építs kolóniát!
- Tűzoltó: oltsd el a tüzet – gyűjts egy literes üvegbe vizet!
- Tengerész: hasalj a matracra és evezd a túlpartra!
- Fókaidomár: bújj át a karikákon!
- Hajóskapitány: irányítsd a hajót a kikötőbe a gyékénnyel!
- Aranymosó: keresd meg az aranyrögöt!
- Bálnavadász: húzd ki a bálnát a partra!
- Gyöngyhalász: hozd a felszínre a kagylókat!

Az esti foglalkozáson a gyermekek a záróműsor, a *Vízfüggöny*-re készülő produkciók előkészítésével – díszlet- és jelmeztervezés és -készítés – és a műsorszámok gyakorlásával az esztétikai érzék, kreativitás, manuális képességek fejlesztése valósult meg.

„Vízmentők” – öltözz feketébe! – 4. nap

A negyedik nap a globális problémák és a környezettudatosság napja.

Célunk az volt, hogy a tanulók ismerjék meg a vizeket fenyegető legfontosabb tényezőket. Tudják bemutatni a vízszennyezés rövid- és hosszú távú következményeit. Ismerjék a környezettudatosság sarkalatos helyszíneit és tevékenységeit, a követendő és pazarló lehetőségeket. A szemléletformálás sarkalatos pontja a tudatosság és a hozzá kapcsolódó magatartás kialakítása. A környezetkímélő eljárások tudatos választása – a jövő kulcsa, melyet példamutatással, szokások kialakításával, tájékoztatással lehet a mindennapi élet részévé tenni.

Beszélggettünk a globális problémák okairól, leküzdésének lehetőségeiről. Örömbánattérképet készítettünk az erdei iskoláról.

A háztartások egyik legnagyobb problémája a tisztán tartás, hisz a legnagyobb mennyiségű vizet ezzel szennyezzük. A környezetkímélő tisztítási módszerek és eszközök – mosódíó, mosószóda, ecet – megismerésével és a hozzájuk kapcsolódó tisztítási eljárások elsajátításával a környezettudatos magatartásokat alakítottuk ki.

A következő képzési célunk a különböző magatartásformák környezetre gyakorolt hatásának matematikai módszerekkel történő szemléltetése. Ismerjék meg az ökológiai- és vízlábnyom fogalmát, számolják ki saját lábnyomukat, végezzenek összehasonlítást a ka-

pott adatok és a nemzetközi standardok segítségével! A környezettudatos és pazarló magatartások ökológiai hatásainak bemutatásával a helyes viselkedésmód megerősítése, a képzésen szerzett tapasztalatok egyszerű összegzése történt meg.

A foglalkozáson számítógépes program segítségével minden tanuló kiszámolta saját ökológiai- és vízlábnyomát, és összehasonlította a nemzetközi standardokkal. A lábnyomkompozíciók élményszerűvé varázsolták a „száraz matematikát”.

A nap utolsó foglalkozásán a „vízfüggönyre” készültek a gyerekek.

„Csepp a tengerben” – öltözz kékbe! – 5. nap

Az utolsó nap az eredményesség mérését tűzte ki célul. A délelőtti folyamán egy akadályversenyen vettek részt a tanulók, melyen számot adtak a megszerzett elméleti és gyakorlati ismereteikről.

Akadályverseny állomásai:

- Érdekességek a vizekről – totó
- Villámkérdések
- Vízta karékos ház
- Legyek a vizeknél – totó
- Tojáshorgászat
- Szelektív sziget

MINTAFELADATLAP:

VILLÁMKÉRDÉSEK

ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK – FELSŐSÖK:

Engem neveznek Európa kék szalagjának: ..... Duna
 Egyiptomot én ajándékoztam az embereknek: ..... Nílus
 Én vagyok a szintmérés alapja: ..... Balti-tenger
 Az általam szállított üledék színe miatt szőke a becenevem: ..... Tisza
 Bár sokan tengernek hisznek, csak egy óriás sós tó vagyok: ..... Kaszpi-tó
 Én vagyok a világ legbővizűbb folyója: ..... Amazonas
 Melyik hegységben található a Szalajka-vízesés? ..... Bükk
 Mely hegységet szeli ketté a Kazán-szoros? ..... Kárpátok
 Én vagyok Magyarország legmelegebb vizű tava: ..... Hévízi-tó
 Hol található a Föld legmélyebb pontja? ..... Marianna árok
 A felszínre törő talajvíz: ..... belvíz
 Így nevezik népiesen a Magyarországi folyók két áradását: ..... jeges ár és zöldár
 Gyorsan mozgó veszélyes hógörgeteg vagyok: ..... lavina

A Földet körülvevő vízburok tudományos elnevezése: ..... hidroszféra
 A mélyből felszínre törő jó minőségű rétegvíz: ..... artézi víz
 A jég által összetört és elszállított töltelék vagyok: ..... moréna
 A Föld felszínének hány százalékát borítja víz? 71%
 Melyik élőlény teste tartalmazza a legtöbb vizet? ..... medúzák
 A folyók szűk, mély áttörési völgye vagyok: ..... szoros
 Mikor van a víz világnapja? ..... március 22

Ezen a napon saját maguk készítették el ebédjüket a gyerekek, így közvetlen tapasztalatot szerezhettek arról, hogy a víz élővilága táplálékforrás az ember számára. A vizek szennyezése ily módon közvetlenül vagy közvetve a táplálékláncon keresztül visszahat az emberre, ezért a vizek megóvása egészségünk alapfeltétele, az egész emberiség összefogását igénylő feladat, melyben az egyéni felelősség „egy csepp a tengerből”.

A képzés utolsó állomása a Vízfüggöny gálaműsor volt, melyre meghívtuk a szülőket, az iskolák vezetőit, helyi vezetőket és a támogató szervezetek képviselőit. A csapatok három produkcióval készültek: a rímfaragás versikéjével, szófolyam történetével és az esőtáncsal, melyet a 3. naptól tökéletesítenek. A helyszínen az érdeklődők megtekintették a hét alkotásaiból készített kiállítást is.

A műsort követően a tábor legeredményesebb teljesítményeit jutalmaztuk oklevelekkel, tárgyi ajándékokkal.

3. ábra: Oklevélminták

Összegzés

A pályázati feltételek alapján, a tanfolyam kezdetén, egy diagnosztikus tesztlapot töltöttek ki a tanulók az elméleti ismeretekről, mely összehasonlítási alapot adott a tanfolyam végi szummatív értékeléshez.

Formatív értékelést alkalmaztunk minden egyes foglalkozáson – gyakorlati feladatmegoldás: aktivitás, ismeretek elsajátítása, megértés foka, jártasságok, készségek szintje. Jutalmazással ösztönöztük a tanulókat a jobb teljesítményekre.

Az érzelmi kötődések kialakítását az elkészült művészeti és kézműves alkotások tükrözik. Szummatív értékelést biztosított a képzés zárásakor kitöltött víztótó – érdekességek a vizekről –, az akadályversenyen nyújtott összteljesítmény.

Az összehasonlító értékelés egyértelmű fejlődést mutatott nemcsak az elméleti ismeretek bővülésében, de a viselkedésmintákban is környezettudatosabb szemlélet rajzolódott ki. Az egyéni vízgyűjtő füzetek oktatási jegyzőkönyvként, a csoportkönyv haladási naplóként szolgáltak. A környezettudatos magatartás fejlődését egy összehasonlító kérdőív segítségével vizsgáltuk. A hosszú távú eredményeket azonban a családi, iskolai, városi környezetben tanúsított magatartások és követendő viselkedésminták hordozzák, melyet a gyerekek a képzést követően gyakorolnak otthon, iskolájukban, tágabb környezetükben, lakóhelyükön.

Az életmódtáborral sikeresen megvalósítottuk az elméleti és gyakorlati ismeretek összekapcsolását, és olyan követendő magatartásformákat alakítottunk ki, melyek biztosítják a fenntarthatóságot, mely a környezetvédelem egyik sarkalatos pontja, különösen az iható vízkészlet tekintetében. Elmondhatjuk, hogy a projekt elérte célját: kis lépést tettünk az ivóvízbázis védelme érdekében, hozzájárultunk néhány cseppel a jövőhöz, és a *Vizek mesélnek* – tovább még sok szép történetet.

What water tells us...

A camp for children about sustainability

The biggest challenge for the man of today is to create and to maintain a healthy and adequate drinking water. Therefore, we organized a camp for school children, where we focused on water saving and conscious use of water. The 10–15-year-olds were our target group, because we thought that they are the most receptive to information and alternatives.

The camp has successfully linked the theoretical and practical skills, and has formed attitudes to be followed which can ensure the sustainability. Sustainability is a cornerstone of environmental protection, especially with regard to drinking water supply. This study presents the events and the tasks of the five-day camp.

Hogyan nyaralt Hány János a Balatonnál?

Egy kórustábor mindennapjai

OSZOLI DÉNESNÉ

oszolimarti@gmail.com

Pécsi Tudományegyetem 1. Számú Gyakorló Általános Iskola

Kulcsszavak: ének-zene, komplex művészeti nevelés, közösségformálás, kreativitás, művészeti tábor

Bevezetés

Kórusban énekelni örömteli dolog. Ide azok jelentkeznek, akik szeretnek énekelni. Jó a közösség, oldottabb a hangulat a próbákon, mint egy tanórai keretben. Iskolánkban a Kicsinyek Kórusába alsó tagozatos gyerekek járnak, több osztály tanulói próbálnak együtt hétről-hétre.

„A magyar karének feltétele: legyen egy embercsoport, amelynek tagjai egymást megbecsülik, [...] társadalmilag egyenlőnek tekintik, ahol senki nem akar a másiknál különbséget lenni.” – mondja Kodály (1930).

Akkor szól jól a kórus tehát, ha nemcsak együtt éneklő gyerekek alkotják, hanem igazi közösséggé is formálódik a csapat. A szereplések utáni sütizések erre kevés időt szolgáltatnak. Ezért is született meg a kórustábor ötlete.

Komplex művészeti tábor

A feldolgozandó mű kiválasztása

A cél tehát egy olyan tábor volt, ahol a komplex művészeti nevelés is megvalósulhat. Ehhez megfelelő zeneművet kellett keresni, mely széleskörű feldolgozásra ad lehetőséget. Az alsós ének-zene oktatás zenehallgatási anyaga ilyen szempontból is igen gazdag. Mozart Varázsfuvolájától Muszorgszkij Egy kiállítás képein át Kodály Hány Jánosáig megfelelő kínálatot ad. Természetesen kereshetünk más művet is a zeneirodalomból. Mivel a kórusosok többsége ebben az évben negyedikes tanulókból állt, adott volt a lehetőség a törzsanyagból való műválasztásra. Kodály Hány János című daljátéka kísérte végig az egyhetes tábort. Ezt az időszakot úgy kellett megszervezni, hogy a szokásos tábori programok – fürdés, hajózás, sportolás – mellett jusson idő a dal-, illetve táncstanulásra, a próbákra, a díszletek és jelmezek elkészítésére. Mindezt úgy, hogy a próbákat, feladatokat a gyerekek ne az iskola folytatásaként éljék meg, hanem élményként.

A feldolgozás menete

Balatonfenyvesen, közvetlen a part szomszédságában volt a táborunk. Területén foci- és kosárpálya, pingpongozási lehetőség, kilátó, erdei iskola, étterem, külön helység a kreatívkodáshoz, illetve egy nagy közösségi terem is megtalálható. A középfolyosós szálláshelyünkön két nagyobb és egy kisebb szobában kényelmesen elfért a 24 táborozó.

Napirendünket az alábbi módon terveztük. Délelőtt daltanulás (kóruspróba), sport-foglalkozás, fürdés. Délután kézműveskedés, próba, fürdés, majd este díszletkészítés. Közben a délelőtti tanult dalok ismétlése. Természetesen nem erőltetett menetben történtek ezek a programok, mindig figyelembe vettük a gyerekek aktuális állapotát, az időjárás alakulását. Hűvösebb napokon több időt töltöttünk kreatívkodással, drámajátékokkal, próbákkal. Ezzel olyan előnyhöz jutottunk, hogy amikor ismét napsütéses strandidő lett, megrendezhettük a vízi-dilit, vagy elmehettünk hajókirándulásra is Balatonfüredre. Az estéket vidám játékok, Ki mit tud?, tábortűz töltötték ki. A zenei akadályversenyt érdemes a hét vége felé betervezni, amikor már több oldalról megerősítjük, elmélyítjük a műről az ismereteket.

A próba, a kézműves foglalkozás egy külön helységben volt, ahová napközben bármikor bemehettünk, csak mi használtuk (zárható volt). Rossz idő esetén is lehetőséget adott a programok megvalósítására. Innen ráláttunk a sportpályákra, így kézműveskedés közben is figyelemmel kísérhettük a sportolni vágyókat.

Dalok és táncok

A záró előadásra tehát, melyre meghívtuk a szülőket is, már a hét elejétől kezdtünk készülni. Daltanuláshoz a *Mese muzsikával* című kötetben – Pécsi (2004: 6–51) – található részletekből választottunk énekeket. Minden nap megtanultunk egy-egy dalt. Ezek a következők: *Ó, mely sok hal, Toborzó, Szegény vagyok, Felszántom a császár udvarát, Á-bé-cé-dé* nóta. A bécsi harangjátékot is a gyerekek énekelték két szólamban. Sőt, a gyászinduló kezdő dallamát is megtanulták. Később Örzse dalát szólóban énekelte az öt megszemélyesítő kislány, a többi dalt a kórus együtt énekelte. Az „*A jó lovas katonának*” kezdetű dalhoz egyszerű tánclépéseket tanítottunk be a gyerekeknek, mást a fiúknak és mást a háttérben táncoló lányoknak. Ez a táncmotívum kétszer is megjelent az előadásban. Itt az improvizációra láthattak példát a gyerekek, hogy az ismert táncmotívumokat, lépéseket hogyan rendeltük hozzá az adott dalokhoz. A zene és a hozzá kapcsolódó mozgás fejleszti a ritmusérzékét, a koncentráció és koordinációs képességet, a társas viselkedést. Oldja a gátlásokat, kiteljesíti a személyiséget.

Szerepek és olvasópróba, jelenetek

A szöveg adott volt (Pécsi Géza – Uzsálné Pécsi Rita: *Mese muzsikával* – Kodály Zoltán: Hány János), bár drámapedagógus kollégánk, Papp Zoltán néhol apró változtatásokat végzett rajta, a csoporthoz igazítva azt. A szereplők is ott helyben tudták meg, kinek a bőrébe kell bújniuk. Nem volt sok memoriter, a mesélők felolvashatták a történetet. A főszereplő Hány Jánosnak volt a legtöbb szövege, de őt egy olyan fiú játszotta, aki igen hamar memorizálta a szerepet. A napi próbák során – a jelenetek megalkotásakor, beállításakor – észrevétlenül tanulták meg a szereplők a szövegüket. A jeleneteket is közösen alkották meg a gyerekek a drámapedagógus irányításával. Mindenki hozzátehetett ötleteit, javaslatait. Alkotó módon vettek részt a folyamatban. Megmozgathatták fantáziájukat, kreativitásuk fejlődött.

Fontos megemlíteni az előkészítő játékokat is. Ahhoz, hogy az így létrejött kis közösség aktívan részt tudjon venni a próbákban, meg tudjon nyílni a másik gyermek előtt, merjen játszani, abban nagy szerepe volt a kollégánk által naponta tartott rövid kis drámajátékoknak. Ezek segítségével gyakorolták a gyerekek az önismeretet, önreflexiót, felelősségtudatot, kritikai képességet, kreativitást és empátiát.

Kézműveskedés

A kézműves ötletek is mind a daljáték témájához, illetve a zenéhez kapcsolódtak. Ennek irányításában dr. Feketéné Antal Alice kolléganőnk segített. Így rongybabából elkészült Őrse figurája, a nyaklánc medálján hőre száradó gyurmából hal volt, melyből „ő, mely sok terem az nagy Balaton-baha-rahha-rahaha...”. Kincstartó zsákocská is készült hangszermintás dekupázs-technikával. Készítettek hűtőmágnest a Balaton látképével.

Különbféle ritmushangszereket is gyártottunk; kislány formájú fakanálcsőrgőt és dobozcsőrgőt rizzsel töltve. A gyerekek szeretnek „zajt kelteni”, ezek a hangszerek kiválóan oldják a gátlásokat. Az a gyermek is elkezd énekelni, ha közben csöröghet-zöröghet, aki amúgy nem szívesen énekel közösségben. A manipuláció, tevékenykedtetés összekapcsolódik a zenével.

A produktumok hazavitele által otthon újra felidézhették a gyerekek a tábor minden napjait, a próbák vidám pillanatait, az előadás részleteit.

Díszletek, jelmezek

Míg az osztálytermi felszereltség könnyebb hozzáférést biztosít az egyes eszközökhöz, egy táborba ezzel szemben korlátozott mennyiségben tudunk vinni anyagokat, hozzávalókat. Leleményesnek kell lennünk, körül kell nézni, mit, honnan tudunk mégis beszerezni a helyszínen. A díszletekhez a közeli élelmiszerboltból kértünk dobozokat, melyeket jól tudunk használni az őrbódé szemléltetéséhez, emellett kiváló hinto is készült belőle Mária Lujza számára. A jelmezeket is az adott készletből oldottuk meg. Például a piros pólón lévő egy-egy fehér csíkkal alkottuk meg Hány katonakabátját. Csomagolópapírból csákók, papírból és hurkapálcából kardok készültek. Kartonból oldottuk meg Napóleon kalapját, illetve a császári gyermekek koronáit is. A krepp-papír kiválóan alkalmas díszítésre, masnikat, gallérokat alakítottak belőle a gyerekek. Maradék vászonanyagból pedig mutatós császári palástok lettek. A tervezés, konstruálás során fejlődött a gyermekek térlátása, tapasztalatot szereztek a kivitelezésben, anyaghasználatban. Kipróbáltak különböző technikákat. Megtanulták elosztani a feladatokat, az együttműködést, egymás ötleteinek elfogadását. A mű leírásában olvasottak alapján a saját fantáziájuk, képzeletük által alkották meg a helyszíneket.

Zenei akadályverseny

A próbák során egyre jobban megtanulták a szereplők a szövegüket, a dalokat, s a tánclépéseket is naponta gyakorolhatták. Amikor már kezdett összeállni a darab, egyik délután zenei akadályversenyyel mélyíthették el magukban az ismereteket. Tudjuk, hogy a játszó gyermek a siker érdekében teljes koncentrációra törekszik, figyel, emlékezik, tevékenykedik. Mindez a tanulás érdekében ideális állapotot hoz létre. Ha ekkor új ismerettel is találkozik, azok beépülnek az emlékezetébe, integrálódik a meglévő ismeretanyagába. Alkalmas ez az állapot arra is, hogy a korábban szerzett, az emlékezetében őrzött ismereteit

felidézze, alkalmazza, új összefüggésbe helyezze, s ezzel megerősítse. Több társsal együttműködve a szociális kompetenciájuk is fejlődik.

A tábor területén található erdei iskola információs tábláit felhasználva 12 különböző feladatot állított össze Tőkés Erika kolléganőnk (1. számú melléklet). Ezek mindegyike a daljátékhöz kapcsolódott. A gyerekek csapatokba rendeződve járták végig az állomáshe-lyeket, ahol érdekes feladatok várták őket. Volt puzzle a bécsi udvarról, illetve Burkus or-szágról, zenei totó, igaz-hamis állítások, keresztretjtvény, képrejtvény. Ha valamire nem emlékeztek a csapatok, a kiinduló állomásra visszatérve utánanézhetnek a hiányzó infor-mációnak, majd folytathatták az akadályversenyt. Ezek a feladatok mind a gyerekek önál-ló cselekvéseikre, tevékenységükre épültek. Mozgásba hozzák az érzélem, akarat, cselek-vés folyamatait is, különösen hatékony formái az ismeretek megszilárdításának. Ezáltal még jobban rögzülhetett a mű cselekménye, szereplői, helyszínei.

Az előadás

Elérkezett a zárónap, az előadás napja, melyre meghívtuk a szülőket is. A gyerekek is izgatottan várták ezt a napot, s nemcsak a színdarab miatt. Egy hét alatt a kis csapat igazi közösséggé kovácsolódott, s az előadás a szülők visszajelzései alapján igazán jól sikerült.

Méltó lezárása volt az egy héten át tartó közös munkának.

Összegzés

Freund Tamás (2013) neurobiológus szerint minden, ami velünk történik, nyomot hagy bennünk, agyunk mindent eltárol és álmunkban újraír. A bevéődött információt a tu-datosság szintjére emelni, előhívni sokkal könnyebb, ha intenzív érzelmek kapcsolódnak ezekhez. Amikor egy héten keresztül a gyermek olyan, különböző művészeti/tevékeny-ségi formákon keresztül kapja az információkat egy adott témakörben, amelyekben örö-mét leli, átéli azokat, érzelmileg megérinti, ezáltal belső világuk gazdagodik. „A művészeti oktatás nemcsak a belső világot gazdagítja, fokozza a tanulási, memóriaképességeinket, hanem megtanít bennünket az együttműködésre, a kapcsolatépítésre.” – mondja Freund Tamás. (1)

Ez a tábor sokrétűen mozgatta meg a gyerekek fantáziáját, kreativitását. Nyaraltak, miközben sokat tanultak. Gazdagodtak élményben, társas kapcsolatokban. Amikor ezek a sorok íródnak, immár a következő kórustáborra készülünk. Míg az elsón 24 gyermek vett részt, a második tábor már 38 gyermekkel indul. Olyanok is jelentkeztek, akik nem tagjai a kórusnak, ám a tavalyi kórustábor élménybeszámolóit hallgatván kedvet kaptak a tá-borhoz. A következő tábornak Mozart Varázsfuvola című operája lesz a témája, s minden e köré fog szerveződni.

Előadásomban egy megvalósítható példát, gyakorlatot mutattam be arra vonatkozóan, hogyan tudjuk az iskolai kereteken kívül az ének-zene oktatásához kapcsolódva az eszté-tikai-művészeti, szociális kompetenciákat fejleszteni élményeken keresztül.

Köszönettel tartozom kollégáimnak, akik segítségemre voltak ennek megvalósításá-ban.

IRODALOM

Kis Jenőné (Kenesei Éva) 1994: *Alternatív lehetőségek a zenepedagógiában*. Budapest: Tárogató.

Kreativitásunk gyilkosairól beszélt Freund Tamás agykutató

[<http://kolozsvaros.ro/2013/05/kreativitasunk-gyilkosairol-beszelt-freund-tamas-agykutato-kolozsvaron/#sthash.wUS516dO.kltoWKqS.dpuf> – 2013.09.05.]

Pécsi Géza – Uzsálné Pécsi Rita 2004: *Mese muzsikával, Kodály Zoltán: Hány János*. Pécs: Kulcs a muzsikához – Deák.

Toldi Éva 2007: „Por és Istenpor vagyunk...”. Freund Tamás neurobiológus a krízishelyzetről és a nemzetgyógyításáról. *Dunántúli Napló*. [<http://www.dunantulinaplo.hu> – 2015.06.09.]

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Hány János vetélkedő

1. Hány részre van tagolva a daljáték és mi a nevük? Húzd alá a megfelelő válaszokat!
  - fejezet
  - kaland
  - előjáték
  - utójáték
  - rész
2. Milyen szerkezete van a műnek? Melyik 3. osztályos dal ilyen szerkezetű még?
3. Milyen hangszínek szerepelnek a műben? Kössétek a neveket a megfelelő hangmagasságokhoz.

Hány János	szoprán
Örzse	mezzoszoprán
Marci bácsi (császári kocsis)	tenor
Ebelasztin lovag	bariton
Mária Lujza	
4. Három helyszínt találtok puzzle formájában a borítékokban. Rakjátok ki, majd írjátok le, mely helyszínek azok!
  - a. 1. boríték –
  - b. 2. boríték –
  - c. 3. boríték –
5. Mely dalok szerepelnek a felsoroltak közül a műben?
  - a. Á, bé, cé, dé
  - b. Felszántom a császár udvarát
  - c. Óra-kánon
  - d. Ó, mely sok hal
  - e. Tiszán innen, Dunán túl
6. Milyen hangszerek szerepelnek a 3. kalandban (Napóleon csatája)? Színezd ki a helyes megoldást és írd alá a hangszerek nevét.
7. Mit kellett fizetnie Napóleonnak, amiért meg merte támadni vitéz Johannes Hányt? A megfelelő betűt írd le!

- a. kétszázezer tallért
  - b. ötvenezer tallért
  - c. aranyórát, aranyláncot kengyelfutóval
  - d. fele császárságát
  - e. Háry lovának dupla zabot
8. Miért veszett össze Mária Lujza és Örzse? Karikázd be a megfelelő választ!
- Ugyanazt a ruhát szerették volna felvenni
  - Mindketten hozzá akartak menni Háryhoz
  - Ugyanazon a lovon szeretnének lovagolni
9. Milyen katonai rangja volt Hárynak?
- admirális
  - generális
  - hadnagy
  - közlegény
10. Mit jelenthet az a mondás, hogy: „Suba subához, guba gubához.”
11. Titkosírás: Kodály kórusmű szöveg-töredékét fejthetitek meg titkosírás segítségével. Melyek ezek a művek (egy kis segítség: a hangok ábécés nevére lesz szükség)?
12. Kottás kép- és betűrejtvény. Ha helyesen megfejtitek, 4 hangszer nevét kapjátok. (az utolsónál F kulcs van, a pont az F hang helyét jelöli).

Háry János vetélkedő megoldásai

1. kaland, előjáték, utójáték
2. rondó – Készen áll már a híd
3. Háry – bariton
Örzse – szoprán
Marci bácsi – bariton
Császárné – szoprán
Mária Lujza – mezzoszoprán
Ebelasztin lovag – tenor
4. 1. boríték: – 1. kaland (A határszélen)
2. boríték: – 3. kaland (Majlandban)
3. boríték: – 2. kaland (a bécsi Burg udvarában)
5. a, b, e, f
6. szaxofon, trombita, harsona, tuba, ütőhangszerek
7. b, c
8. mindketten hozzá akarnak menni Háryhoz
9. generális
11. 1. Forr a világ bús tengere, ó magyar, 2. Fölszállott a páva vármegye házára
12. bőgő, zongora, hegedű, fagott

How did János Háry spend his summer holiday at Lake Balaton? *A children's choir camp near Lake Balaton*

This essay presents the daily life and programmes of a children's choir in a summer camp near Lake Balaton. The camp's aim was to provide a complex art experience for children as a completion of the all-year work. The activities and games were based on Háry János, the famous opera by Zoltán Kodály. The children were involved in the funny story of the old vet with the help of music, painting, dancing and drama techniques. They made costumes, decorations, musical instruments and put the opera on stage till the end of the week. Competition was also part of the process. The last day the parents were invited to see the play.

In my article I am showing this weekly process and illustrate my work with several examples and ideas.

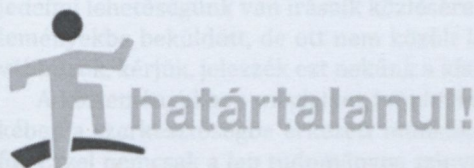
Határtalanul!

Utazás Erdély magyarlakta területeire

SZÉLL ANNA KARINA

szell.annakarina@gmail.com

SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája 7. c

Már harmadik éve, hogy a Határtalanul! pályázat jóvoltából az iskolánk hetedikeseinek egy része (60 fő) meglátogathatta Erdély magyar lakta területeit június 1–5 között. Az indulást precíz előkészületek előzték meg. A tanárok alaposan felkészítették

minket, mi pedig buzgón tanulni kezdtünk, nemcsak történelmet, hanem táncokat, népdalokat, a rajzainkból tablókat készítettünk, és még adományokat is gyűjtöttünk.

Utunk során a pályázat sikerének köszönhetően nagyon sok helyet bejárhattunk, megcsodálhattunk Erdély területén. Először a Nagyszalontán lévő Csonka tornyot néztük meg, ami a felújítás jóvoltából már nem csonka, sőt múzeumként üzemel. Nagyváradon a Szent László székesegyházat és a kincstárat csodáltuk, és a díszes város utcáin sétáltunk. Nem hagyhattuk ki a Királyhágó fantasztikus kilátását és Kalotaszentkirály gyönyörű népviseletét és néptáncát sem. Kolozsvárra lenyűgöző kilátásunk nyílt, és a Házsongárdi temetőben megtaláltuk irodalmunk, történelmünk, tudományunk nagyjait. A Tordai hasadéknál közel kerültünk a természethez, és a csúszós utak miatt egymáshoz, Csíkrákoson pedig az ott élő diákokkal kötöttünk barátságot a Nemzeti Összetartozás Napján, és megismertük az ott élők ételeit, kultúráját és szokásait. Szejkefürdőn és Farkaslakán közelebből megismertük a történelmünket, Korondon pedig a fazekasok munkáját, meg az ott élők kézműves tárgyait. A parajdi sóbánya legmélyéről feljutottunk a Békás-szorosig. Megnéztük a Gyilkos-tavat és a Kis Cohárd tetejét. A Szováta nevelőotthonban megismerhettük az ott élő gyermeket, és betekintést nyerhettünk az életükbe, ők pedig a miénkbe. „...a nevelőotthonokban, ahová segíteni megyünk az adományainkkal, mi is gazdag-szunk, és egy csomó mindenre érzékenyebbé, figyelmesebbé válunk...” – mondta Beke Ferenc tanár úr, a csoportunk vezetője.

Szegesvár szűk utcáin Drakulát kerestük, majd Gyulafehérváron a székesegyházat, ahol a Hunyadi család alussza örök álmát. Még, ha Déva várát nem is tudtuk közelről csodálni, a Vajdahunyadon lévő vár lenyűgözött minket.

Rengeteg energiát fektettünk ebbe az egy hétbe, és felejtethetlen élményekkel térünk vissza. A program zsúfolt, még hosszú idő kell feldolgozni az élményeket, de mindenfelől azt hallottam: „De kár, hogy már vége...!”

Ezúton is szeretném mindannyiunk nevében megköszönni, a tanárainknak a türelmét, hogy fáradhatatlanul vigyáztak ránk, a hosszas munkájukat, a ránk áldozott időt (több mint száz munkaóra) és, hogy kivittek minket egy időzónával keletebbre, hogy együtt tanuljunk és szerezzünk életre szóló, csodás emlékeket. Köszönjük az Emberi Erőforrások Minisztériumának a pályázatunk támogatását! Bízgatunk minden iskolát, hogy vegyen részt ebben a pályázatban.

Kedves Kollégák! Kedves Szerzőink!

A Módszertani Közlemények és a *Methodus.hu* szerkesztősége az SZTE JGYPK támogatásával szoros együttműködésben dolgozik. Az Önök szakmai munkáját szeretnénk támogatni azzal is, hogy a Módszertani Közlemények szerkesztőségébe beküldött és közölt cikkek rövid átfutási idővel a *Methodus.hu*-n is olvashatók lesznek.

A közlemények szűkös terjedelme és a szakmai minősítési eljárásunk nem teszik lehetővé, hogy minden beküldött cikket megjelentessünk nyomtatott formában. A nyomtatott változatban nem megjelentetett cikkeket a közlemények szerkesztősége rendelkezésére bocsátja a *Methodus.hu* szerkesztőségének, hiszen a honlapon szélesebb tartalmi és terjedelmi lehetőségünk van írásaik közlésére. Amennyiben nem járulnak hozzá, hogy a közleményekbe beküldött, de ott nem közölt írásaikat a *Methodus.hu* szerkesztőségéhez továbbítsuk, kérjük, jelezzék ezt nekünk a kísérőlevelükben!

A közleményekben megjelent tanulmányok minőségi színvonalának biztosítása érdekében a szerkesztőségbe érkezett munkák véleményezésére szakértő lektorokat kérünk föl. Ezzel nemcsak a lap tudományos színvonalának, szerzőink referáltságának a növekedését szeretnénk erősíteni, hanem segíteni kívánjuk az Önök további munkáját, szakmai tevékenységét és kapcsolatait is. A beküldött írásokhoz, kérjük, írjanak egy rövid, angol nyelvű összefoglalót is. Kérjük, hogy tanulmányaikban kövessék a hivatkozási rendszerünk formai szabványát: http://www.jgypk.u-szeged.hu/methodus/?page_id=29.

A Módszertani Közlemények 2013-tól évi négy számmal jelenik meg. A lap éves előfizetése 2400 Ft, egy szám 600 Ft-ba kerül.

Kérjük, hogy a közleményekbe szánt írásaikat a következő emailcímre küldjék: modszertan@jgypk.u-szeged.hu.

A szerkesztőség címe: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

Telefonszám: 06-62-546-346.

A szerkesztők

Kiadja a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara

A kiadásért felel: *dr. Marsi István*

Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. Telefon: 62/546-346

Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

E-mail cím: modszertan@jgypk.u-szeged.hu

Web cím: www.jgypk.u-szeged.hu/modszertan

Online változat: www.methodus.hu

Évente 4 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetés díja: 2400 Ft.

A címlapot tervezte: *Fischer Ernő* terve alapján *Annus Gábor*

Készült:

Innovariant Nyomdaipari Kft., Algyő

Felelős vezető: Drágán György

www.innovariant.hu

<https://www.facebook.com/Innovariant>

ISSN 2063-3734

Tantárgymódszertan

Nevelélmélet

Gyógypedagógia

Pedagógia történet

Napközi

Szemle

Ünnepi műsorok

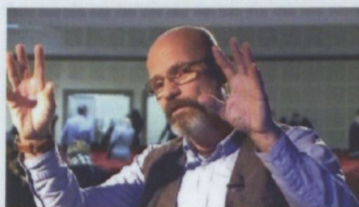
Videók

Kitekintő

Hasznos holmik

methodus.hu archívum

Keresés

Pedagógiai esték a Mentor(H)áló Klubban

A Szegedi Tudományegyetem és konzorciumi partnerei az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretén belül támogatást nyertek a TAMOP-4.1.2-B/2-13/1-2013-0008 számú „MENTOR(H)ÁLÓ 2.0 PROGRAM” című projekt megvalósítására. A projekt keretén belül működő Mentor(h)áló Klub január végétől még szélesebbre tárta kapuit: pedagógiai és a pedagógia társterületeihez illeszkedő témákban nagyszabású, esti előadásokat, beszélgetéseket szerveznek...

>>>

1 2 3 4 5 6 >

NEVELÉLMÉLET

Innovatív hozzáállás a nevelési és oktatási módszerek elemzésénél

2015. február 18. - methodus.hu

PIHTES GÁBOR – FENYVÉSI LIVIA – A módszer fogalma a neveléstudományban semmiképpen sem nevezhető új keletű, esetleg modern fogalomnak. Inkább az egyik legalapvetőbb fogalmunk, melyet a személyiségfejlesztés

elengedhetetlen eszközeként is említetünk. Tanulmányunknak nem célja, hogy az edukáció ezen

alapt fogalmát széleskörű terminológiai szempontú

elemzésnek vessze alá. Igyekezetünket sokkal inkább afelé

szeretnénk irányítani, hogy melyek azok az okok, melyek

ÓVODA

Ötthoni mesélési szokások vizsgálata öt-hat éves szegedi óvodások körében

2015. február 23. - methodus.hu

HAVLIK NÉ RÁCZ ANDREA – POZSÁR ÉVA
A mese évszázadok óta fontos szerepet tölt be az ember életében. A természeti népeknél később a falusi társadalmakban a mesék első sorban a felnőtteknek szólnak. A mesék, történetek hallgatása közösségi esemény volt, ahol az ember élet valamennyi sorsfordulójához tudott a mesemondó egy történetet. A mesék fejlődéssegítő szerepének megértéséhez járulnak hozzá azok a lélektani elgondolások, melyek a mesék elemzésén keresztül adnak értelmezési keretet...

>>>

ELINDULT A METHODUS.HU

A Módszertani Közlemények online változata naprakész, gyakorlati szempontú anyagokkal igyekszik segíteni a pedagógusok oktató-nevelő munkáját, beleértve a speciális (fejlesztő és tehetséggondozó) igényeket is. Oldalunk azzal a céllal indult, hogy olyan könnyen elérhető, tanítási, tanulási metodikával foglalkozó online felületet biztosítson a pedagógusok számára, ahonnan megismerhetik a modern, hatékony tanítási módszereket, illetve ötleteket tudnak meríteni mindennapi munkájukhoz.

Honlapunk a Módszertani Közlemények társoldalaként is működik. A közleményekben megjelent cikkek rövid átfutási idővel nálunk is olvashatók.